

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

Eda Güç

Ankara-2008

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

Eda Güç

Tez Danışmanı
Prof.Dr. A.Füsun Arsava

Ankara-2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	IV
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN GELİŞİMİ

A. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ.....	3
1. 1950'ler ve Avrupa'da Güvenlik.....	5
2. 1960 – 1970 Detant Dönemi.....	9
3. 1980'lerde Yeni Güvenlik Arayışları.....	13
B. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEM.....	20
1. Petersberg Deklarasyonu ve 1990'larda Yaşanan Değişim.....	22
2. St. Malo Deklarasyonu.....	28
3. Zirveler : AB'nin Yeni Girişimleri.....	33
a. Köln Zirvesi (Haziran 1999).....	33
b. Helsinki Zirvesi (Aralık1999).....	37
c. Feira Zirvesi (Haziran 2000).....	39
d. Nice Zirvesi (Aralık 2000).....	40
e. Laeken Zirvesi (Aralık 2001).....	42
f. Seville Zirvesi (Haziran 2002).....	42
g. Göteborg Zirvesi (Haziran 2001)......	43

h. Kopenhag Zirvesi (Aralık 2002).....	44
i. Selanik Zirvesi (Haziran 2003).....	45
j. Brüksel Zirvesi (Aralık 2003).....	46

II. BÖLÜM

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN MAASTRICHT ANTLAŞMASI SONRASINDA KURUCU ANTLAŞMALARDAKİ YERİ

A. MAASTRICHT ANTLAŞMASI VE AGSP'YE ETKİLERİ.....	47
B. AMSTERDAM ANTLAŞMASI'NIN AGSP'YE KATKILARI.....	51
C. NICE ANTLAŞMASI ve AGSP İÇİN GETİRDİĞİ SONUÇLAR.....	55
D. ANAYASAL ANTLAŞMA TASLAĞI'NIN AGSP'YE GETİRDİKLERİ.....	56
1. Yapısal İşbirliği.....	57
2. Dayanışma Hükümü.....	57
3. Avrupa Savunma Ajansı	58
4. Avrupa Birliği Dışişleri Bakanı.....	60

III. BÖLÜM

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN YAPISI

A. AGSP'NİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE OPERASYON YETENEĞİ

1. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Kapsamında Nice Antlaşması ile Oluşturulan Yeni Organlar.....	64
---	----

a. Siyasi ve Güvenlik Komitesi.....	64
b. Avrupa Birliği Askeri Komitesi.....	67
c. Avrupa Birliği Askeri Personeli.....	70
2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın İşleyişinde Etkili Olan Kurumlar.....	73
3. AGSP'nin Operasyon Yeteneği.....	76
 B. AGSP'NİN OPERASYON YETENEĞİ'NİN KULLANILDIĞI ÖRNEK OLAYLAR (AB ÖNDERLİĞİNDE SÜRDÜRÜLEN OPERASYONLAR).....	82
1. Bosna-Hersek.....	82
a. ALTHEA.....	82
b. EUPM.....	83
2. Makedonya.....	83
3. Kongo Demokratik Cumhuriyeti	84
 IV.BÖLÜM	
AGSP'YE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	
 IV. NEOREALİST TEORİ ÇERÇEVESİNDE AGSP.....	85
A. AGSP'nin Denge Sağlama Çabalarındaki İşlevi.....	90
 V. AGSP'NİN GELİŞİMİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER VE AGSP'DEN BEKLENENLER.....	94
A. AGSP'nin Sorunları ve İhtiyaçları.....	94

B. AGSP'nin Geliştirilmesinin Önündeki Engeller.....	96
 SONUÇ.....	 99
KAYNAKÇA.....	102
ÖZET.....	115
ABSTRACT.....	116

KISALTMALAR

AAET	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AT	Avrupa Topluluğu
AGSK	Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGSP	Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
ASİ	Avrupa Siyasi İşbirliği
AST	Avrupa Savunma Topluluğu
b.	baskı
BAB	Batı Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
COREPER	Committee of Permanent Representatives
der.	derleyen
ed.	edited by
EKO	Ekonomik Danışma Merkezi
EUFOR	European Union Force
EUPAT	European Union Police Advisory Team

EUPM	European Union Police Mission
EUROPOL	European Law Enforcement Organisation
ibid.	ibidem
IFOR	Implementation Force
Loc.cit.	loco citato
m.	madde
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
ODGP	Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
op.cit	opere citation
s.	sayfa
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe
SFOR	Stabilization Force in Bosnia and Herzegovina
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
vd.	ve devamı
WEU	Western European Union

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, yaşananların tekrarını önleyebilmek ve daha güçlü bir Avrupa oluşturabilmek için bir araya gelen devletler, savaşın ertesinde Sovyetler Birliği'nin oluşturduğu tehdit ve iki kutuplu ortamda potansiyel bir çatışmanın tam ortasında yer alma tehlikesinin yarattığı korkularla, bütünleşme hedeflerinin siyasi ayağını bir kenara bırakmak zorunda kalmışlardır.

Bu konuda ortaya çıkan girişimler, koşulların elverişsizliği ve aynı zamanda ekonomik ve teknolojik yetersizlikler nedeni ile çok zayıf kalmışlar ve arzu edilen hareketi başlatamamışlardır.

Buna karşılık, Soğuk Savaşın sona ermesini izleyen yeni dönemde, ekonomik ve parasal entegrasyonu tamamlamış olan ve gerek daha önce başlatılan ancak beklemede kalan girişimler (BAB), gerekse NATO bünyesinde Avrupa etkisini güçlendirme istekleri (Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği) ile siyasi meselelerden de bütünüyle uzakta kalmayan Avrupa, artık uluslararası alanda, dış politika, güvenlik ve savunma konularında etkili ve kendine yeten bir kurum olmaya hazır olduğunun sinyallerini vermiştir.

AB'nin Maastricht Antlaşması ile somut olarak şekillenmeye başlayan, siyasi hedefleri izleyen kurucu antlaşma değişiklikleri, zirvelerle hızla gelişim göstermiştir. Bu doğrultuda oluşturulan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve bu politikanın savunma

tarafına yönelik olarak ortaya atılan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın doğuğu ve günümüze kadar süren geliğuimi çerçevesinde değerlendirilmesi bu alığumanın konusunu oluğuurmaktadır.

alığumanın birinci bölümünde Soğuk Savağu döneminde Avrupa'nın güvenlik ve savunma meselelerine yaklağuımı ve bu konuda atılan adımlar incelenmiğu , ardından Soğuk Savağu sonrası dönemin, koğuulların değiğumesi ile ne tür bir değiğuime sahne olduğundan bahsedilmiğuştir.

İkinci bölüm, oluğuştırulan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın kurucu antlağuıma metinlerinde ve Anayasal Antlağuıma taslağında ne şekilde yer aldığını aıkladarken, üçüncü bölüm ile AGSP'nin yapısal özellikleri, kurumları, iğuleyiğu ve bu iğuleyiğu çerçevesinde AGSP'nin operasyon yeteneğinin boyutları ele alınmaktadır.

Son bölüm AGSP'yi neorealist teori kapsamında incelemektedir ve bu çerçevede AGSP'nin oluğuım nedenleri ve geleceği değerlendirilmekte yağuanan sorunlar ve giderilmesi gereken eksikliklere iğuaret edilerek, AGSP'nin kalıcılığı sorgulanmaktadır.

I. AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN GELİŞİMİ

A. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

Avrupa' nın ortak bir dış politika ve güvenlik politikası oluşturma çabaları Soğuk Savaş öncesi dönemde, ya başarısız ya da beklentilere kıyasla verimsiz şekilde sonuçlanmıştır. Maastricht Antlaşması, bu çabaların somutlaştırılması bakımından dönüm noktası niteliğindeki bir gelişmedir. Ardından, St. Malo Deklarasyonu' nu izleyen Avrupa Birliği Zirveleri ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) inşa edilmiştir.

Soğuk Savaş yıllarında ortak bir güvenlik politikası oluşturma girişimleri, Avrupa bütünleşmesinin henüz olgunlaşmamış olması ve NATO' nun etkinliği nedeniyle 'hayalet politikalar' olmaktan öteye geçememiştir.¹

Soğuk Savaş döneminde Avrupa Birliği' nin, o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu' nun, kendine ait bir güvenlik ve savunma politikası oluşturmaya yönelik çabaları zayıf girişimler olarak kalmıştır ve daha çok ortak bir dış politika inşa etmeye yöneliktir.²

¹ Mesut Hakkı Caşın, Beril Dedeoğlu, “Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar”, Avrasya Dosyası, Cilt: 5, Sayı: 4.,s.155

² Manfred Wörner , “European Security : Plitical Will Plus Military Might”, What Is European Security After Cold War ?, (ed. M.Wörner),PMI,1993,s.4

Avrupa Birliği' nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının ataları olarak gösterebileceğimiz girişimler, Brüksel Antlaşması Organizasyonu, NATO, Avrupa Savunma Topluluğu, Batı Avrupa Birliği, Fouchet Planı ve Avrupa Tek Senedi' dir.

İkinci Dünya Savaşı, Avrupa'nın Dünya ile olan ilişkilerinde önemli değişikliklere neden olmuştur. 500 yıl boyunca dünya siyasetine egemen olan Avrupa İmparatorlukları güçlerini yeni süper güçler olan Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'ne devretmek zorunda kalmışlardır. Bununla birlikte savaş, sömürgecilik hareketlerinin son bulmasına ve yüzün üzerinde sömürgecinin bağımsızlığını kazanmasına da neden olmuştur.³

İkinci Dünya Savaşı sonunda Avrupa, Almanya'de Elbe'den itibaren doğu-batı yönünde ikiye bölünmüştür ve bu bölünme etkisini takip eden kırk yıl boyunca Avrupa üzerinde hissettirmeye devam edecektir. Dünyada hızla kuvvetlenen Soğuk Savaş atmosferi, siyasal tabloyu iki kutuplu hale getirmiştir.⁴

Soğuk Savaş yılları boyunca Avrupa'da güvenlik kavramından anlaşılan, daha çok doğu-batı uyuşmazlıklarından doğan askeri meselelerdi. Bu çerçevede Avrupa'da Güvenlik konusunda atılan adımlarda en etkileyici olan faktörler, Sovyet Kızılordusu'nun "Konvansiyonel Üstünlüğü" ve bu üstünlüğün karşısında Avrupa'nın

³ Wörner,op.cit.,s.5

⁴ William Park, Wyn Rees, Rethinking Security in Post Cold War Europe, London,Longman, 1998,s.11

hareketsiz kalışından doğan boşluk (“*Power Hole*”)⁵, Doğu Avrupa’da oluşturulan Sovyet “*Buffer Zone*”una karşılık, Avrupa’da savunma düzenlemelerinde stratejik önceliklerin tespiti, ABD’nin nükleer üstünlüğüne kısa sürede denk hale gelen Sovyetler Birliği’ne karşı hava gücü üstünlüğü arayışları olmuştur.

Avrupa’da güvenlik politikaları, savunma, caydırıcılık, müttefiklerle ittifak yönetiminden oluşmaktaydı. Doğu-batı gerilimi savaş sonrası güvenlik sistemi içinde yer alan Avrupa’nın devamlı bir gerilim ortamı ve savaş korkusu ile yaşamasına neden olmuştur.⁶ Özellikle bundan sonra yaşanacak olası bir savaşın nükleer silahları da içereceğinin bilinci ile bu korku daha da şiddetlenmiştir. Bu nedenden ötürü nükleer savaş korkusu her iki taraf için de etkili bir caydırıcılık unsuru haline gelmiştir⁷.

1. 1950’ler ve Avrupa’da Güvenlik

Savaş sonrası Avrupalı devletlerin, askeri ve ekonomik açıdan karşılaştıkları yetersizliklerle mücadele edebilmek için, kendi aralarında kurulacak ittifaklara ve ABD ile bağlarını kuvvetlendirmeye ihtiyaçları vardı.

Bu kapsamda Avrupa devletleri kendi aralarında ittifak antlaşmaları imzalamaya başladılar. 1947 yılında İngiltere ve Fransa Dunkirk Antlaşması’nı imzalamışlardır. Bu

⁵ Caşın, ibid. s.159

⁶ Bill Cash, “The European Security and Defence Policy: Threat to NATO”, Perceptions, Volume V, September-November 2000,s.108,

⁷ ibid.

antlaşmanın amacı, canlanan Alman milliyetçiliği ve Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa tasarıları ile başa çıkabilmektir.

Avrupa güvenlik oluşumu açısından lokomotif etki yaratan bu gelişmeyi, Belçika, Lüksemburg, Fransa, Hollanda ve İngiltere'nin katılımıyla oluşturulan "Ortak Savunma , Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşbirliği Antlaşması"⁸ izlemiştir.

Önceleri, Avrupa güvenlik düzenlemelerine katılmak konusunda isteksiz görünen ABD için yukarıda bahsedilen antlaşma güven verici bir gelişme olmuş ve Atlantik ittifakının oluşturulması hız kazanmıştır. 4 Nisan 1949 tarihinde on Avrupa devleti, Kanada ve ABD'nin katılımıyla Kuzey Atlantik Antlaşması imzalanmış ve NATO kurulmuştur. İttifakın başlıca hareket noktası Sovyet tehdidi ve yükselmeye başlayan iki kutuplu sistem olmuştur.

Başta ortak savunma planları ve Avrupa ordularının yeniden yapılandırılması üzerinde durulmuştur. Öncelikli olarak dört görevin⁹ yürütülmesi tasarlanmıştır: Birincisi Sovyetler Birliği'ne karşı kolektif savunma yapısını kuvvetlendirmektir. İkincisi Batı Avrupa devletlerini kendi güvenliklerinin sorumluluğunu üstlerine alabilmeleri konusunda teşvik etmek ve böylece ittifakta sorumluluk dengesinin kurulmasını mümkün kılmaktır. Üçüncü görev, demokratik ilkeler, hukukun üstünlüğü ve bireysel özgürlükler çerçevesinde uluslararası toplumu güçlendirmek ve genişletmektir.

⁸ Brüksel Antlaşması , 17 Mart 1948

⁹ Wörner.,op.cit.,s.7

Son görev ise bahsedilen görevleri yerine getirebilmek için gerekli kurumsal yapıları oluşturmaktır.

Brüksel Antlaşması'nın (1948) oluşturulmasıyla, tamamen Avrupa devletlerinden oluşan bütünleşmiş bir askeri güç oluşturulmak istenmiştir, ancak bağımsız hareket edememe ve Avrupa güvenlik sorunlarının karmaşık yapısı nedeniyle bu amaç gerçekleştirilememiştir. NATO'nun kuruluşu da bir anlamda bu ittifakın¹⁰ misyonunun etkisiz duruma düşmesine neden olmuştur. Brüksel Antlaşması Örgütü'nün üyelerinin Savunma Bakanları, Genel Kurmay Başkanları ve Batı Avrupa Daimi Baş Komutanlığı 1950'de NATO kapsamında SACEUR'un kuruluşuyla birlikte faaliyetlerini bu örgütle birleştirme kararı almıştır.

1952 yılında Fransa, Almanya, İtalya ve Benelüks ülkelerinin imzaladığı bir antlaşmayla, Avrupa Savunma Topluluğu, Pleven planı çerçevesinde, kurulmuştur. Fransa Savunma Bakanı René Pleven'in,¹¹ bir Avrupa ordusu oluşturulması yönünde yaptığı çağrı sonrasında gerçekleştirilen bu antlaşma, kaynakların korunması, etkililiğin artırılması ve Almanya'nın gücünün sınırlandırılmasını hedeflemekteydi. Fransa Almanya'nın yeniden silahlanmasının ve milli bir orduya sahip olmasının ancak uluslararası bir yapının içinde yer alması halinde kabul edilebilir olduğu görüşündeydi. Bu çerçevede Alman kuvvetleri Avrupa Ordusu'na entegre edilmeli ve onun kontrolünde tutulmalıydı. Avrupa Güvenlik Topluluğu bir Avrupa Savunma Bakanı'nın

¹⁰ Brüksel Antlaşması Örgütü

¹¹ (<http://www.eu-history.leidenuniv.nl/index.php3?c=51>) (erişim tarihi, 17.04.2006)

yönetiminde hareket edecek, Avrupa Meclisine ve Bakanlar Konseyi'ne karşı sorumlu olacak ve ortak bir bütçeye sahip olacaktı.

Öngörülenin aksine bu girişim de dönemin koşullarının karmaşık yapısı sebebiyle istenen başarıyı sağlayamamıştır. ABD'nin NATO'ya büyük destek sağlayacak bu girişime verdiği güçlü desteğe rağmen proje, 1954 yılında yine Fransa'nın itirazlarıyla son buldu. Avrupa Savunma Topluluğu Antlaşması, başı çektiği halde Fransa'nın parlamentosundan geçememiştir.¹² Bunun başlıca nedenleri ise, Alman silahlanmasının yeniden istenmeyen sonuçlar doğurmasından çekinmeleri, De Gaulle taraftarlarının AST' nin ulusal çıkarları sınırlayacak olmasına tepki vermeleri ve komünistlerin Sovyetler'e karşı askeri bir birlik oluşturulmasına muhalefet etmeleri olmuştur. İngiltere' nin Avrupa Savunma Topluluğu' nun dışında kalması da bir başka çekinceyi oluşturmuştur.

Bu gelişme, Avrupa'nın daha uzun bir süre savunma ve güvenlik meseleleri bakımından NATO'ya bağımlı kalacağını bir göstergesi olmuştur.¹³ Bununla birlikte girişimin pratikte sonuçsuz kalması, tamamen Avrupa kuvvetlerinden oluşan bir yapılanmayı gerçekleştirme fikirlerini ortadan kaldırmamıştır. Özellikle de De Gaulle'in hararetle savunduğu "Avrupa'yı Avrupalılar korur" düşüncesi ile bu tartışmalar çeşitli defalar gündeme getirilmiştir.¹⁴

¹² Kenneth C. Moss, "NATO's 50 Years" (<http://www.shape.nato.int/COMMUNITY LIFE/1999>) (erişim tarihi 26.04.2006)

¹³ Cash,op.cit.,s.110

¹⁴ Wörner,op.cit.,s.5

23 Ağustos 1954 yılında Paris Antlaşmasıyla, Brüksel Antlaşması değiştirilmiş ve Brüksel Antlaşması Örgütü, Batı Almanya ve İtalya 'nın da katılımıyla, Batı Avrupa Birliği'ne (BAB) dönüştürülmüştür. Bu örgüt sayesinde Almanya, NATO çerçevesinde ve Avrupa'nın denetiminde yeniden silahlandırılmış ve Fransa, ABD'nin dahil olmadığı bir güvenlik projesi oluşturma iddiasından vazgeçmek zorunda kalmıştır. 1957 yılında AET'nin kuruluşuyla birlikte savunma ve güvenlik alanındaki işbirliği tasarıları ekonomik işbirliği doğrultusunda değiştirilmiş ve bölgesel bütünleşme hareketlerine öncelik verilmiştir. BAB genel olarak aktif olmayan ve işlevleri tam olarak netlik kazanmamış bir kurum olarak kalmıştır.¹⁵ 1950'lerin sonlarına gelindiğinde Avrupa Güvenlik Sisteminin oluşturulmasında, NATO başlıca etkili kurum haline gelmiştir.

2. 1960 – 1970 Detant Dönemi

Brüksel Antlaşması Örgütü'nün, BAB olarak değiştirilmesiyle birlikte Avrupa Güvenlik sistemi de bir değişim sürecinden geçmiştir. Soğuk Savaşın yarattığı gergin ortam, yerini nispeten daha sakin bir döneme bırakmıştır.¹⁶ 1950'lerde oluşturulan güvenlik ve savunma yapıları bölgede bir istikrar havası oluşturmuştur. Sistemi değiştirmeye yönelik bir iki girişim olmakla birlikte, dikkat çekici ve önemli bir değişim yaşanmamıştır.¹⁷

¹⁵ Caşın,op.cit.,s156

¹⁶ ibid.,s.157

¹⁷ Engin İ Erdem,. "Batı Avrupa Birliği ve Avrupa Güvenliği, AB Özel", Avrasya Dosyası, Cilt:5, Sayı:4, s.199

Sovyetler Birliği bakımından da , özellikle Stalin'in ölümünün ardından Batı ile ortak bir anlayış oluşturulmuş ve Soğuk Savaş sonrası koşulların değerlendirilmesinde daha gerçekçi bir yaklaşım benimsenmiştir. Doğu ve batı arasındaki gerilimde görülen bu azalma Soğuk Savaş'tan “détante”a doğru gidişe neden olmuştur.¹⁸

Avrupa'nın ekonomik olarak güçlenmeye başlamasıyla birlikte ABD'nin nükleer üstünlüğü ve güvenlik meselelerinde sorumluluk paylaşımı konuları da tartışma konusu olmaya başlamıştır. Bu konuda artan hoşnutsuzluklar İngiltere ve Fransa'nın 1960'larda kendi nükleer güçlerini oluşturma çabalarına neden olmuştur.

Diğer taraftan, Avrupa'nın kendi savunması konusunda sorumluluğunu arttırması bir diğer mesele olarak ortaya çıkmıştır. NATO'nun kuruluşu sırasında ABD'nin bu sorumluluğun büyük bölümünü üstlenecek olması inkar edilemeyecek bir gerçek iken, ilerleyen dönemlerde Avrupa'nın savaşın etkilerinden kurtulmaya başlaması ve ekonomik olarak güçlenmesiyle birlikte, ABD de sorumlulukların paylaşımına yönelik çağrılarını sıklaştırmıştır. Özellikle Avrupa'nun savunma harcamalarına yeterli katkıyı sağlamayı tartışma konusu olmuştur.¹⁹ Avrupa NATO içinde ayrı bir “Avrupa Sütunu” oluşturma önerileri getirdi ise de , bu girişimler ABD'ni ikna edecek ve maddi gereksinimlere katkıda bulunabilecek ölçüde ciddi kabul edilmemiştir.

¹⁸ Adrian G.V.Hyde Price, European Scurity Beyond the Cold War London,Sage,1991,s.32-34

¹⁹ ibid.,s.34

Diğer taraftan Sovyetler Birliği'nin de nükleer gücünü arttırmasıyla birlikte Fransa, ABD ve SSCB'nin Avrupa'yı yeni bir savaşa sürükleyebilecekleri endişesini taşıdığını ve bölgede gerilimin artmasına neden olduklarını öne sürerek, NATO'nun askeri kanadından çekilme kararını açıklamıştır²⁰ (1966). Bu durum karşısında ABD savunma bakanı Robert McNamara'nın önerisi ile NATO'da hem nükleer hem de konvansiyonel karşılıkları içeren “esnek karşılık” stratejisi benimsenmiştir.²¹

İlerleyen yıllarda ABD'nin, Avrupa'ya işbirliğinin arttırılması konusunda daha fazla baskı yapmasının sonucu olarak, Fransa'nın dahil olmadığı EUROGROUP oluşturulmuştur (1968). EUROGROUP, teçhizat ve tedarik programlarında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanmasına destek vermek amacıyla oluşturulmuştur. Avrupa bu oluşumun işleyişi konusunda temkinli hareket etmeye özen göstermiştir; çünkü ABD'nin Avrupa'daki askeri varlığının hacminde azalma olacağından endişe etmiştir.²² Bununla birlikte ABD'nin bu oluşum bakımında hedefleri ABD'nin Avrupa'ya yaptığı savunma harcamalarını azaltabilmek ve Avrupa'ya yeni kuvvetlerin katılımını sağlayabilmekten ibaretti. Amaçlarından ve sınırlarından anlaşılacağı üzere EUROGROUP çok etkili bir oluşum olamamıştır. Buna karşılık, Avrupa Güvenlik Geliştirme Programı gibi programlar geliştirerek ve NATO'ya Uzun Dönem Savunma Gelişim Planı ile destek vererek çalışmalarını sürdürmüş ve 1976'da, silahlanma ve lojistik konularında Avrupalı NATO müttefiklerinin katılımlarını teşvik eden ve

²⁰ ibid.,s.35

²¹ <http://www.nuclearfiles.org/strategy> (erişim tarihi,20.04.2006)

²² Price,loc.cit.

savunma meselelerine Fransa'yı da dahil etmeyi amaçlayan Bağımsız Avrupa Program Grubu'na dönüşmüştür.²³

Avrupa ekonomik entegrasyon yolunda hızla ilerlerken, İngiltere, Danimarka ve İrlanda, 1969 Lahey zirvesinde Avrupa'da siyasi işbirliği fikrini yeniden ortaya atmışlardır. Bu girişim sonucunda 1972 yılında Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ) oluşturulmuştur.²⁴ ASİ, dış politika meselelerinde işbirliği ve üye ülkelerin dış politikalarının koordinasyonunu hedeflemekteydi. Bu doğrultuda Avrupa'nın artan ekonomik ve bölgesel gücüne paralel olarak uluslararası alanda da ağırlığı olan bir aktör potansiyeline sahip olabileceğini göstermek başlıca hareket noktasıydı. ASİ yapısı itibarı ile Avrupa Topluluğu'ndan ayrı bir oluşum olarak kalacak ve temel meseleleri arasında savunma ve güvenlik bulunmayacaktı. Son iki meselenin Avrupa'nın siyasi işbirliğine dahil edilmesi konusu 1975 Tindemans Raporu'nda gündeme getirilmiştir. Rapor ayrıca ASİ'ye üye devletleri taahhütlerinin bağlayıcı nitelik kazanması konusunu da öne sürmekteydi. Buna karşılık rapor, İrlanda ve Hollanda'nın güvenlik ve savunma konularında bir birlik oluşturma konusundaki ulusal endişeleri gerekçe gösterilerek reddedilmiştir.

Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği Konferansı, toplantısını 1973 yılında Helsinki'de, ABD, Kanada ve Arnavutluk'un dışında kalan 35 devletin katılımıyla gerçekleştirdikten sonra, Batı Almanya'nın, Doğu Almanya'nın varlığını ayrı bir devlet

²³ Moss,loc.cit.

²⁴ Caşın,op.cit.,s.157

olarak tanımak yönünde tutumunu yumuşatmasının da etkisiyle, otuz seneye yakın bir süredir çözüme kavuşturulamamış meselelerin üzerine gidilmesinin yolu açılmıştır. Bu gelişmenin bir sonucu olarak 1975 yılında Helsinki Sonuç Belgesi imzalanmıştır. Uluslararası Hukuk bakımından bağlayıcılıktan yoksun olan bu belge, siyasi bakımdan ağırlığı olan bir belge olarak kabul edilmiştir.²⁵ Belge, temel olarak siyasi ve askeri etkililiğin arttırılmasına yönelik önlemler, eğitim, kültür, bilim ve insan hakları meselelerine ilişkin iş birliği hedefleri konularını kapsamaktadır.

Bahsedilen gelişmeler küçük ve orta büyüklükteki devletlerin Avrupa Güvenliği meselelerinde seslerini duyurabilmelerine olanak tanırken, Avrupa Kimliği kavramının kuvvetlendirilmesine de katkıda bulunmuştur.²⁶

3. 1980’lerde Yeni Güvenlik Arayışları

Avrupa Birliği’nin ekonomik anlamda yaşadığı sorunlarının, ekonomik entegrasyon yolunda atılan kararlı adımlar sayesinde, kaybolmaya başlamasıyla birlikte oluşan uyum ortamı, üye devletleri, siyasi alanda da ciddi adımlar atmak üzere işbirliği çalışmaları gerçekleştirmeye sevketmiştir. Bu doğrultuda Almanya ve İtalya Dışişleri Bakanları’nın başlattığı girişim dikkat çekicidir.

²⁵ James Steinberg, “European Defence Cooperation : Why Now?”,Europe in Westwern Alliance Towards A European Defence Entitiy,(ed. Johnathan Alford,Kenneth Hunt),London,MacMillan Press,1988,s.50

²⁶ ibid.

Söz konusu girişim, adını Alman Dışışleri Bakanı ve İtalyan meslektaşının isimlerinden alan “Genscher-Colombo” planıdır. ²⁷Planın temel amacı ASİ ve Avrupa Toplulukları (AT) arasında ortak güvenlik anlayışı çerçevesinde bir bağ oluşturmak ve bu doğrultuda AT’nin siyasi ağırlığını arttırmaktı.

Güvenlik konusunun ilk defa ASİ’nin meşru ilgi alanı olarak ilan edilmesi, Ekim 1981 tarihli Londra raporu ile gerçekleşmiştir.²⁸ Rapor, güvenlik politikalarının eşgüdümünü, ortak bir dış politika oluşturulmasını ve ASİ ve AT meselelerini Avrupa Konseyi önüne getirilmesini öngörmekteydi.

Tüm bu çabalara rağmen Genscher-Colombo planı diğer üye devletlerin yeterli desteği sağlamak konusunda isteksiz kalmalarının sonucu olarak hedeflerine ulaşamamıştır. Bu girişimin sonucu, var olan durumu değiştirmeyen bir bildiri olan Avrupa Birliği Resmi Deklarasyonu’nun (*Solemn Declaration*)²⁹ imzalanması olmuştur.

1980’lerin başında ABD ve SSCB’nin nükleer politikalarında önemli gelişmeler söz konusu olmuştur. 1970’lerden itibaren askeri kapasitesini arttıran SSCB, karşısında Avrupa’daki güvenlik meselelerine bakış da, değişim geçirmeye başlamıştır. NATO 1979 yılında bu gelişime karşı “çift yol” (*dual track*)³⁰ politikası izlemeye başlamıştır. Birinci yol, ABD ve SSCB arasında silah denetimi görüşmelerinin sağlanmasını ve bu

²⁷ Moss,loc.cit.

²⁸ Steinberg,ibid.,s.52

²⁹ ibid.

³⁰ “The Dual Track Dacede: Weapons Modernization and East-West Negotiations” (<http://www.nato.int/>)

amaçla Orta Menzilli Nükleer Güçler'in (*Intermediate-Range Nuclear Forces*)³¹ olabilecek en düşük seviyeye indirilmesini sağlamayı öngörürken; ikinci yol da Aralık 1983'ten itibaren 464 tek savaş başlıklı, yüzeyden fırlatılan Amerikan Cruise füzesinin ve 108 Pershing II füzesinin Batı Avrupa'ya konuşlandırılması olarak ortaya çıkmıştır.

Bu gelişme, Varşova Paktı ve NATO arasındaki ilişkilerin daha da gerilmesine neden olmuştur. SSCB, NATO'nun füzelerin konuşlandırılmasına ilişkin kararını iptal etmemesi halinde ön görüşmelere katılmayı reddedeceğini bildirmiştir. Buna karşılık 1980'lerin ikinci yarısı SSCB'de Gorbaçev'in yönetime gelmesiyle, bu tutumun değişimine sahne olacaktır.³²

NATO'nun çift yol politikasının da etkisiyle, Fransa ve Almanya arasında güvenlik konularındaki işbirliği konusu tekrar gündeme taşınmıştır. Özellikle Almanya'da, Pershing II füzelerinin konuşlandırılması karşısında hız kazanan nükleer ve savaş karşıtı yaklaşımın sonucu olarak, Fransa, Almanya'nın Batı ile olan bağlarının daha da kuvvetlendirilmesini sağlamak istemiştir. Diğer taraftan Almanya da Fransa'daki konvansiyonel güçlerin azaltılması olasılığına karşılık endişe duymaktaydı.

Bu nedenlerden hareketle, Fransız-Alman işbirliği, 1987 yılında ortak bir askeri ekibin Batı Almanya'da yer almasıyla daha da gelişmiş ve somut bir hal almıştır. Bu

³¹ (<http://www.fas.org/nuke/control/inf/text/inf3.htm>)(erişim tarihi 02.203.2006)

³² Cash, op.cit.s.107

gelişme, 1954 yılında ASİ'nin çöküşünden bu yana, Avrupa Bütünleşmesi hareketi çerçevesinde ve Avrupa'da güvenlik konularında işbirliği yönünde atılan en önemli adım olmuştur. ASİ'nin Avrupa'nın dış ve güvenlik politikalarını tartışmak için yeterli bir platform olmadığı anlaşılmıştır; bu doğrultuda Fransız-Alman işbirliği bu amacın gerçekleştirilmesi bakımından alternatif bir yol olmuştur³³.

Buna karşılık özellikle İngiltere'nin başı çektiği bazı diğer müttefik ülkeler, söz konusu işbirliğinin NATO'ya zarar verebileceği endişesini taşımaktaydılar. Bu durum karşısında ABD'nin birliklerini Avrupa'dan çekmeye karar vermesi ihtimali bu endişelerin başlıca kaynağını oluşturmaktaydı. Bu nedenden ötürü Fransız-Alman işbirliği geniş perspektifli bir yapıya kavuşamamıştır.³⁴

Bütün bunlara rağmen silahların denetimi müzakerelerinin sağlanması konusunda etkili ve etkin olacak bir Avrupa güvenlik platformuna duyulan ihtiyaç kaybolmamıştır. Bunun sonucu olarak yeni girişimlere yer vermeye başlanmıştır. Bu girişimler arasında en dikkat çekici olanı ve en önemlisi BAB'nin yeniden hayata geçirilmesi olmuştur. NATO çatısı altında Özel Danışma Grubu'nun³⁵ oluşturulmasıyla birlikte, silah denetimi müzakerelerinden önce gerekli danışma işlevlerini yerine getirilmesi amaçlanmıştır. Buna karşılık ne Fransız-Alman işbirliği ne de Özel Danışma Grubu, Reagan yönetiminin, ABD ve SSCB'nin baş müzakerecilerinin 1982 tarihinde

³³ Gülnur Aybet, The Dynamics of European Security Cooperation, 1945-1991, London, MacMillan, 1997, s. 154-156

³⁴ ibid., s. 156

³⁵ NATO Handbook, 50th Anniversary Edition, Brussels, NATO Office of Information, 1998, s. 331

yaptığı öneriyi (“*walk in the woods*”) reddetmesi karşısında, Avrupa devletlerini ikna etmeye yeterli olmuştur.³⁶

BAB 1984 yılında yeniden hayata geçirilmiştir. Bu çerçevede, üye devletler arasında güvenlik alanında ortak bir savunma kimliği oluşturulmak ve NATO’nun Avrupa kanadının güçlendirilmesi sağlanmak istenmiştir. BAB’ın yeniden ortaya çıkışı ile birlikte, 1984 yılında BAB bakanlar toplantısı sonucunda, Roma Deklarasyonu kabul edilmiştir. Deklarasyon, askeri ilişkilerin kuvvetlendirilmesi, güvenlik ve savunma konularının, silahların denetimi ve silahlı kuvvetlerin işbirliği meselelerinin, tartışılması ve genel olarak Doğu-batı ilişkilerinin değerlendirilmesi konularını kapsamaktaydı.

NATO içinde dış müdahale (“*out-of area*”) ³⁷tartışmaları da BAB’nin canlanması sürecine katkıda bulunmuştur. İran’da Şah’ın devrilmesi ve Afganistan’ın SSCB tarafından 1979 yılında işgal edilmesi karşısında, NATO’da dış müdahale konusunda üye devletler arasında fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Avrupa devletleri, ABD’nin Carter yönetiminin getirdiği Sovyet işgaline karşı boykot ve ambargo uygulanması önerisine isteksiz yaklaşmışlardır. Kriz zamanlarında ittifakın güvenilirliğinin artırılması amacıyla NATO’ya tahsis edilmiş askeri güçlere dayanan “Kuvvetlerarası Hızlı Yayılma Gücü” (*Rapid Deployment Joint Task Force*) kurulmuştur.³⁸

³⁶ Aybet, loc.cit

³⁷ NATO Handbook, op.cit.,s.332

³⁸ ,Richard Sakwa,,Anne Stevens, Contemporary Europe, New York ,St. Martin’s Press,2000,s.12-19

Buna karşılık Avrupa içinde büyük güçler ittifak içinde dış müdahale alanları oluşturulması fikrine sıcak bakmamaktaydı. Fransa gibi İngiltere de dış müdahale alanları oluşturulmasının gereksiz ve NATO'nun amaçlarına zarar verebilecek bir girişim olacağı görüşünü taşımaktaydı. Bununla birlikte Basra körfezindeki durumun İran-Irak savaşı nedeniyle daha da kötüleşmesi nedeniyle Avrupa devletleri, mesele doğu-batı çatışmasına dönüşmeden konuyla ilgilenmek zorunda kalmışlardır.

Meselenin BAB çerçevesinde ele alınması ile dış müdahale alanları konusuna çözüm getirilmeye çalışılmıştır. BAB'nin NATO'da olduğu gibi görev alanlarının coğrafi bir sınırlamaya tabi olmaması nedeniyle, 1987 yılının Ağustos ve Ekim aylarında Lahey'de BAB uzmanlarının toplantısı ile Basra Körfezinde petrol tankerlerinin geçiş yollarının açılmasını sağlamak amacıyla ortak hareket konusu değerlendirilmiştir.

1987 ve 1988 yıllarında BAB üyesi devletler, BAB kimliği altında Körfez'deki mayın tarama faaliyetlerine askeri kaynaklar tahsis etmişlerdir. Bu gelişme BAB'ın Avrupa için, güvenlik konularının tartışılabildiği bir platform oluşturması bakımından önemli role sahiptir.

1987 yılında, BAB üyesi devletlerin Dışişleri Bakanlarından oluşan Bakanlar Konseyi toplantısı ile bir "Avrupa Güvenlik Çıkarları Platformu" ³⁹(*Platform on European Security Interests*) oluşturulmuştur. BAB'nin NATO ve diğer örgütlerle olan ilişkilerini belirleyen söz konusu platform, aynı zamanda NATO'nun Avrupa kanadının

³⁹ ibid. s.17

güçlendirilmesi ve güvenlik ve savunma boyutu olan bir Avrupa bütünleşmesinin sağlanması konusundaki kararlılığı teyit etmiştir.

1980'lerde Avrupa'da güvenlik konusunda işbirliği oluşturma çabaları, ABD ve SSCB'ye, Batı Avrupa'nın nükleer silahların denetimi ve dış müdahale konularında bağımsız ve etkili bir şekilde hareket edebileceğini gösterme çabasıdan hız almıştır. Yukarıda bahsedilen gelişmelerin ışığında ABD, BAB'nin ancak, NATO ittifakı içinde ve ittifak ile uyumlu hareket eden bir kurum olmasıyla NATO'nun Avrupa kanadı haline gelebileceğini düşünmekteydi.

Bu çerçevede Avrupa Savunma Kimliği'nin oluşumu Batı Avrupa'nın güvenlik çıkarları ile NATO'nun çıkarlarının birleştiği bir süreçte gerçekleştiği söylenebilir. Bu çerçevede SSCB'ye karşı detant politikasının korunması bakımından ABD'nin üstünlüğünün dengelenmesi ve Almanya'nın Atlantik bağlarının yanı sıra, siyasi anlamda da Avrupa çatısı altında bulundurulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede çıkarların birleştirilmesi söz konusu olurken Avrupa ve NATO'nun askeri ve siyasi yapılanmalarında önemli değişiklikler öngörülmemiştir.⁴⁰

ABD bakımından, Avrupa'nın gösterdiği bu çaba, Avrupa'nın savunma harcamalarına daha fazla katılımının sağlanması bakımından önemliydi. Bu çabalar aynı zamanda ABD'nin NATO içindeki lider konumunun güçlendirilmesi ve Avrupa silah

⁴⁰ Ian Q. Thomas, The Promise of Alliance : NATO and the Political Imagination, New York, Rowman and Littlefield Pub. ,1997,s.169

pazarındaki yerinin korunması amacının sağlanması bakımından da bir fırsat olarak değerlendirilmekteydi. Bu çerçevede, 1980'lerde, BAB ve Avrupa Savunma Kimliği NATO'nun amaçlarına hizmet eden kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴¹

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte güvenlik tanımında önemli değişiklikler söz konusu olmuştur. Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla birlikte yeni, fakat değişken bir güvenlik ortamının oluşması ile barışın korunması ve sağlanmasına yönelik sorunlara daha çok eğilinmiştir.

B. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEM

Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte işbirliği ve ortaklık anlayışının yoğunlaştığı bir değişim süreci yaşanmıştır. Berlin duvarının yıkılışı ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bölgede istikrarın sağlanması ve doğan otorite boşluğunun doldurulması sorununun yanı sıra, iki Almanya'nın birleşmesinin getirdiği sorunlar ve Sovyetler Birliği'nden sonra bağımsızlığını kazanan devletlerde yaşanan değişim sürecinin etkileri de, Avrupa'da güvenlik anlayışının ve yapılanmasının değişimini zorunlu kılmaktaydı.⁴²

Avrupa devletleri Ortak Pazar ve Parasal Birlik'ten sonra, dış politikaların bütünleştirilmesi ve yeni bir ortak savunma politikasının geliştirilmesi konularında da

⁴¹ ibid.

⁴² Gülnur Aybet, The Dynamics of European Security Cooperation, 1945-1991, London, MacMillan, 1997, s. 164-169

gerekli adımların atılmasından yanaydılar. Avrupa güçlerinin NATO içinde “ayrışabilir ama ayrılmaz” bir niteliğe sahip olması yönündeki çabalar⁴³, Avrupa Birliği çatısı altında özerk bir “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası” oluşturulmasına doğru yönlendirilmiştir.

Körfez krizi süresince ABD’nin askeri ve siyasi üstünlüğünün de etkisi ile Avrupa’nın güvenlik kurumlarını geliştirmek ve kendi askeri yeteneklerini oluşturmak konusundaki istekliliği de artış göstermiştir. Bu doğrultuda 1992 tarihli Maastricht Antlaşması ile üye ülkeler Avrupa Toplulukları’nı Avrupa Birliği’ne dönüştürmüşlerdir. Avrupa Birliği’nin ilk sütunu olan Avrupa Topluluğu’ndan başka iki sütun daha bulunmaktaydı. Bunlardan birisi Adalet ve İçişlerinde İşbirliği ve diğeri ise Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’ydı. Bu çerçevede AB antlaşması ile Avrupa’da değişen güvenlik koşullarına uyum sağlayabilmek ve sonunda “Ortak Savunma Politikası’na” varabilecek bir ortak Dış ve Güvenlik Politikası oluşturmak konusundaki kararlılığa da işaret edilmektedir.⁴⁴

Maastrich Antlaşması’na göre BAB, AB’nin dış ve güvenlik politikası kapsamında, savunmaya ilişkin alacağı kararların yürütülmesinden sorumlu bir kurum olarak tasarlanmıştır. Bu doğrultuda BAB üyeleri 1992 yılında, Almanya’da

⁴³ ibid.,s.170

⁴⁴ Maastricht Antlaşması, <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

Petersberg’de bir araya gelerek “Petersberg Deklarasyonu” olarak bilinen bildiriği hazırlamışlardır.⁴⁵

1. Petersberg Deklarasyonu ve 1990’larda Yaşanan Değişim

BAB üyesi devletler, BAB’nin askeri güçlerini ortak operasyonlarda kullanmak amacıyla görev alanlarını belirlemişlerdir. “Petersberg Görevleri” olarak bilinen bu görevler şu başlıklardan oluşmaktaydı.⁴⁶

- İnsani görevler ve yardım görevleri
- Barışı koruma görevleri
- Muharebe güçlerinin kriz yönetimindeki, barış yapmayı da içeren, görevleri.

Petersberg Deklarasyonu ile politika planlama birimi,”BAB’a Karşı Sorumlu Kuvvetler” (*Forces Answerable to WEU*)⁴⁷ gibi bazı askeri birimler, EUROCORPS gibi bir dizi çok uluslu oluşumlar ve çeşitli uzmanlaşmış birimler oluşturulmuştur. Deklarasyonla, çatışmaların önlenmesi çalışmalarının ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin ve Güvenlik ve İşbirliği Konferansı’nın barışı koruma faaliyetlerini de içeren kriz yönetiminin, her olayda ayrı ayrı etkili işleyişinin sağlanmasına destek verileceği de vurgulanmıştır.

⁴⁵ Western European Union Council of Ministers, Petersberg Declaration, Bonn, 1992

⁴⁶ ibid.

⁴⁷ Rob De Wijk, ”NATO on the Brink of a Millenium :The Battle for Consensus” ,Brassey’s Atlantic Documentaries, Breda, Tilburg Univ. Press ,1997,s.56

Bu gelişmeler yaşanırken ABD, bu görevlerin yerine getirilmesi sırasında “ayrışabilir ama ayrılmaz” bir yaklaşım sergilenmesi gerektiğine bir kez daha dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda NATO’nun 1994 Brüksel zirvesi öncesinde, 1993 yılında gerçekleştirdiği gayri resmi toplantıda (Almanya, Travemünde) ABD, yeni bir ittifak anlayışı olan ve hem NATO’nun hem de BAB’in dış müdahale operasyonlarında NATO’nun olanaklarını kullanarak Washington Antlaşması’nı değiştirmeden askeri güç ihtiyacını karşılamayı sağlayacak “Birleşik Müşterek Görev Kuvveti”⁴⁸ nin (“*Combined Joint Task Force*”) oluşturulmasını önermiştir. Birleşik Müşterek Görev Kuvveti çeşitli milletlerden, çeşitli silahlı kuvvetlerin bütünleşmesini öngörmekteydi. Bu kurum, 5. madde konularının yanı sıra, 5. madde dışında kalan kriz yönetimi ve barışı koruma operasyonlarında da esnek ve etkili bir biçimde hizmet etmek amacıyla tasarlanmıştı. Diğer taraftan Birleşik Müşterek Görev Kuvveti, BAB gözetiminde ve Barış İçin Ortaklık üyeleri gibi, NATO üyesi olmayan devletlerle birlikte, operasyonlarda kullanmak üzere, NATO kaynaklarından da yararlanabilecekti.

Birleşik Müşterek Görev Kuvveti’nin tamamlanması, BAB’ın Petersberg görevleri kapsamındaki operasyonlarda yer almasının yolunu açmıştır.⁴⁹ Bu doğrultuda bu girişim, bir taraftan Avrupa Savunma Kimliği’nin oluşumuna katkıda bulunurken, diğer taraftan Avrupa’yı ABD’ye bağlı olmaktan uzaklaştıramamıştır; çünkü Birleşik Müşterek Görev Kuvveti’nin faaliyetlerinin onaylanmasında Kuzey Atlantik

⁴⁸ ibid,s.74-75

⁴⁹ ibid,s.75

Konseyi'nin onayı gereklidir ve bu durum var olan yapı içinde ABD'nin varlığını kuvvetlendirmektedir. Avrupa, NATO'ya bağılı olmaktan kurtulamamıştır.⁵⁰

Diğer taraftan Avrupa devletleri açısından bu olumlu bir gelişme olmuştur; zira bu yapılanma, ABD ve NATO'nun emir-komuta ve istihbarat olanaklarına ulaşmayı sağlamanın yanı sıra, Avrupa'nın savunma harcamalarında ve özerk güçler oluşturma ihtiyacında azalmaya da neden olmuştur. Bu avantajların bedeli ise, ABD'ye bağımlı kalan ve operasyon yeteneği sınırlanan bir Avrupa Savunma Kimliği'nin söz konusu olmasıdır.

NATO'nun 1994 Brüksel Deklarasyonu ile, NATO'nun Avrupa kanadının, BAB ile güçlendirilmesine destek verildiği vurgulanmıştır. Ayrıca bu zirve, Avrupa Savunma Kimliği'nin ilk defa ilan edilmesi bakımından da önemlidir. Avrupa Savunma Kimliği'nin NATO'nun Avrupa kanadını güçlendireceğinin altı çizilmiştir. Diğer taraftan Avrupa Savunma Kimliği sayesinde Avrupa devletlerinin kendi savunma ve güvenlik sorunlarında daha çok sorumluluk almalarının mümkün olabileceği vurgulanmıştır.⁵¹

“Ayrışabilir ama ayrılmaz” kavramına bir kez daha gönderme yapılarak askeri güçlerin gereksiz harcamalarla arttırılmaması konusuna dikkat çekilirken , bu doğrultuda Birleşik Müşterek Görev Kuvveti kavramı ile oluşturulan askeri yapılanmanın 5.madde

⁵⁰ David S. Yost, NATO Transformed The Alliance's New Roles in International Security, Washington, USIP, 1998, s.397

⁵¹ The Brussels Declaration of the North Atlantic Council, 11 January 1994, <http://www.nato.int/>

dışında kalan konularda kullanılmasında ve Avrupa Savunma Kimliği'nin desteklenmesinde etkili olacağı vurgulanmıştır.⁵²

1966 yılında NATO'nun askeri kanadından çekilen Fransa, Aralık 1995'te Askeri Komite'ye dönüş kararını açıklamıştır. Fransa'nın bu kararı vermesinde etkili olan nedenlerin başında, Fransa'da, birlikte işlerlik ve komuta ve kontrol işlemlerinin gereksinimleri sonucu, askeri ve siyasi otoriteler arasında NATO ile daha yakın ilişkiler kurulması konusunda varılan mutabakat gelmektedir.⁵³

İngiltere ise Avrupa Savunma Kimliği'nin NATO çatısı altında oluşturulması gerekliliği düşüncesinden hareketle Fransa'nın NATO ile askeri bütünleşmesinin de yolunun açılacağı görüşündeydi. Bu doğrultuda Fransız ve İngiliz hükümetlerinin “Yardımcılar Önerisi” (*Deputies Proposal*)⁵⁴ gündeme getirilmiştir. O zamana kadar Avrupa'daki NATO güçleri, SACEUR (*Supreme Allied Commander Europe*) konumunda bulunan Amerikalı bir subay komutasında bulunmaktaydı. Fransa ve İngiltere, geleneksel olarak Avrupalı ve yüksek rütbeli bir subay olan yardımcı SACEUR ile NATO'daki diğer Avrupalı subayların, BAB komuta şapkalarının yanı sıra NATO ve ulusal komuta şapkalarını da takmalarını önermiştir. Bu şekilde kaynaklar ve personel gereksiz biçimde tekrarlanmadan BAB üyesi devletlerin, NATO'nun komuta

⁵² Stanley Sloan, “The United States and European Defence”, *Chalio Paper*, No:39, Paris, EU Institute for Security Studies, April, 2000, s. 12

⁵³ *ibid.*, s.23

⁵⁴ Sloan, loc.cit

yapısını kullanarak, çoğunlukla Avrupalı görevlilerin himayesindeki askeri operasyonları organize edip komuta etmeleri mümkün kılınacaktı.⁵⁵

NATO'nun 1996'da Berlin'de gerçekleşen bakanlar düzeyindeki zirvesinde, NATO dışişleri bakanları bir defa daha NATO ittifakı içinde bir Avrupa savunma sütunu oluşturmayı kararlaştırmışlardır. Bu şekilde Berlin zirvesi ile Avrupa Savunma Kimliği'nin hedefleri daha tutarlı bir biçimde oluşturulmaya başlanmıştır. Berlin Zirvesi'nden çıkan sonuca göre, Avrupa Savunma Kimliği bundan sonra NATO içinde gelişimine devam edecekti. Bunun sonucu olarak NATO ortaya çıkan Avrupa güvenlik yapısının önemli bir parçası haline gelmiş olacaktı.⁵⁶ Askeri olarak yetersiz olan BAB ve bir kavram olmaktan öteye geçememiş Avrupa Savunma Kimliği bu çerçevede operasyon yeteneklerinin gelişimini NATO içinde ve NATO kaynakları ile sağlayacaklardı. Bu sayede BAB'ne, Petersberg Görevleri kapsamında sayılan operasyonlarda (insani görevler ve yardım görevleri, barışı koruma görevleri, muharebe güçlerinin kriz yönetimindeki, barış yapmayı da içeren görevleri) askeri yetenek kazandırılmış olmaktaydı. Bu konuda alınacak kararlar her olayda ayrı ayrı değerlendirilerek, mutabakata varıldıktan sonra alınacaktı. Gerekli durumlarda NATO'da görev yapan Avrupalı subaylar bu görevlerini BAB'ın komuta pozisyonlarına geçerek değiştireceklerdi.⁵⁷

⁵⁵ ibid.,s.12

⁵⁶ Simon Duke, "European Security and Defense Identity",Structure, Order, Disorder in World Politics: Conflicts, Options, Strategies in a Threatened World, (ed. U.Schumacher and P.Lang), Wissenschaften, 1998, s.120-121

⁵⁷ ibid.,s. 120

Diğer taraftan 1996 yılında NATO, Birleşik Müşterek Görev Kuvveti kavramını, önerilmesinden bu yana geçen üç yılın ardından kabul etmiştir. Birleşik Müşterek Görev Kuvveti yoluyla NATO'ya tahsis edilen güçler, BAB'la uyumlu olan veya tamamen BAB yönetimindeki operasyonlarda kullanılabilecekti.

Yukarıda bahsedildiği gibi bu şekilde NATO, BAB'ın Petersberg tipi operasyonlarında tam denetim yetkisine sahip olacaktı. Aynı zamanda zirveden önce imzalanan bir antlaşma ile BAB, NATO'yla istihbarat paylaşımını da sağlayacaktı. Buradan da anlaşılacağı üzere Avrupa Savunma Kimliği'nin askeri boyutu çoğunlukla NATO kaynaklarına dayanmaktaydı.⁵⁸

Bu düzenlemelere rağmen, Avrupa'nın Bosna Hersek'te yürütülen IFOR ve SFOR gibi operasyonlarda gerekli siyasi iradede yoksun kaldığı gözlenmiştir.⁵⁹ Diğer taraftan ABD'nin 1999'da Sırbistan'a karşı yürütülen operasyonda temel kaynakları sağlayan taraf olmasının da işaret ettiği gibi askeri yetersizlikler de bu sonucun doğmasında önemli rol oynamıştır. Hatta 1997 yılında Arnavutluk'ta baş gösteren ve Güneydoğu Avrupa'da istikrarı tehdit eden kaos karşısında, BAB komutasında bir müdahalenin organizasyonu üzerinde dahi uzlaşmaya varılamamıştır. Batı Avrupa Birliği güçlerinin yerine İtalya'nın komutasında bir koalisyon gücü ile Alba Operasyonu

⁵⁸ Aybet,1999,op.cit.,s.170

⁵⁹ Charles Perry, "NATO Enlargement Costs and Burden Sharing Issues", After Kosovo,(ed.Rob de Wijk,et al) ,Breda,Tilburg Univ. Press,2000,s.73

adı altında bir müdahale gerçekleştirilmiştir.⁶⁰Bütün bu somut olaylar Avrupa'nın istikrarı sağlayabilecek yeterli askeri kapasiteden yoksun olduğunu ortaya koymuştur.⁶¹

1997 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması ile BAB ve AB ilişkileri bakımından önemli değişiklikler getirilmemekle birlikte, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın gelişimi kapsamında bir Ortak Avrupa Savunma Politikası oluşturulması konusu tasarlanmıştır. BAB'ni, Avrupa Birliği'nin gelişiminin önemli bir parçası olarak niteleyen Amsterdam Antlaşması, BAB'nin Avrupa Birliği'ni Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın savunmaya ilişkin yönlerini şekillendirmede desteklemesi gerektiğini vurgulamıştır. Buna karşılık AB de, BAB ile, BAB'nin AB ile bütünleşmesi olasılığı nedeniyle daha yakın kurumsal ilişkiler kurulmasını sağlayacaktı. Bunun yanında Amsterdam Antlaşması Ortak Dış ve Güvenlik Politikası için bir Yüksek Temsilci atanmasını öngörmüştür.⁶²

2. St. Malo Deklarasyonu

1998 yılında, İngiliz Başbakanı Tony Blair'in, Avrupa'nın savunmaya ilişkin konularda daha çok rol alması gerektiği yönündeki açıklamasının ardından, Avrupa'da güvenlik konusunda gerçekleştirilen tartışmaların içeriği de değişime uğramıştır. İngiliz hükümeti görüşlerini ilk defa Avusturya'nın Pörtschach kentinde Ekim 1998'de

⁶⁰ Fred Tanner "Conflict Management and European Security : The Problem of Collective Solidarity",First Geneva Center for Security Policy, Yale ISS Seminar in Leukerbad, Switzerland, 21/22 August 1998, <[http://www.isn.ethz.ch/securityforum/Online Publications/WS4/tanner.htm](http://www.isn.ethz.ch/securityforum/Online%20Publications/WS4/tanner.htm)>

⁶¹ ibid.

⁶² Amstrdam A ntlaşması, < <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/12002E/htm/12002E.html>>

açıklamıştır. İngiltere'nin geleneksel Avrupa Savunma Kimliği'nin NATO çatısı altında ve NATO'dan bağımsız olmayacak şekilde sürdürmesi yönündeki eğilimi, bu açıklamayla köklü bir değişim geçirmiştir. Tony Blair açıklamasında,⁶³ AB çatısı altında etkili bir Ortak ve Dış Politika oluşturma konusunda İngiltere'nin istekliliğine dikkat çekerken, bunun askeri açıdan sağlam nitelikte ve hükümetlerarası karakterde bir yapılanma ile gerçekleşmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Diğer taraftan İngiltere'nin eski söylemlerinden bütünüyle uzaklaşmadığı görülmektedir; çünkü Blair açıklamasında bu girişimlerin Atlantik dayanışmasına zarar verecek boyutta olmaması gerektiği de belirtmiştir. Avrupa'nın özerk askeri hareket yeteneğinin çok sınırlı olduğu görüşünden hareketle, transatlantik ittifakında ABD'ye eşit bir ortak olarak kabul edilebilmesi için Avrupa'nın temel kurumsal yapılanmayı tamamlaması ve gerekli kaynakları sağlamanın gerekli olduğu ifade edilmiştir.⁶⁴

Bu açıklamayı takiben 1998 yılının Aralık ayında St. Malo'da, Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve İngiltere Başbakanı Tony Blair, AB üyesi devletlerin özerk hareketini mümkün hale getirecek olan bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası oluşturulmasını tasarlamışlardır.⁶⁵ St. Malo Deklarasyonu ile Avrupa'nın uluslararası alandaki rolünün artırılabilmesi bakımından, yeni risklere hızlı karşılık verecek güçlendirilmiş silahlı kuvvetler ihtiyacından başka; söz konusu silahlı kuvvetleri destekleyebilecek düzeyde teknolojik alt yapıya sahip, güçlü ve rekabetçi bir Avrupa

⁶³ Richard G. Whitman, "Amsterdam Unfinished Business ?The Blair Governments Initiative and the Future of the Western European Union", Occasional Paper 7, Paris EU Institute for Security Studies, 1997, s.7

⁶⁴ Sloan, op.cit., s.16

⁶⁵ ibid. s.25

savunma sanayiinin de oluşturulması gerektiği konularına değinilmiştir. Deklarasyona göre, Avrupa Birliği bu bakımdan koşulların doğru analizinin yapılabilmesi için gerekli yapılanmaya, kapasiteye, istihbarat kaynaklarına ve ilgili stratejik planlamayı gerçekleştirecek olanaklara sahip olmalıydı.⁶⁶ Bütün bunlar gerçekleştirilirken kaynakların etkili kullanımının sağlanması yani, var olan kurumların ve personelin gereksiz artışlarının önüne geçilmesi sağlanmalıydı.

Deklarasyon çerçevesinde, Avrupa Birliği'nde olası uluslararası kriz durumlarında, güvenilir askeri güçler ve bu güçlerin kullanımına hazır olma gibi faktörlerin de desteği ile, özerk hareket imkanı sağlayacak olan bir hükümetlerarası yapıya ihtiyaç duyulduğuna da işaret edilmektedir.⁶⁷ St Malo Deklarasyonu bahsedilen konular çerçevesinde iki temel gelişmeyi gündeme getirmiştir. Bunlardan birincisi BAB'nin AB'ye entegre edilmesi ve AB'nin ikinci sütünü olan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası altında yer almasıdır. İkincisi ise, Brüksel Antlaşması'nın kolektif savunmaya ilişkin V. maddesi hükmünün korunmasıdır.

AB, St. Malo Deklarasyonu sonucunda askeri olarak iki tür yola başvurabilecekti : Bunlardan birincisi önceden NATO çerçevesinde tespit edilen NATO'nun Avrupa kanadına ilişkin olan yol. İkincisi ise, Avrupa'nın ulusal ya da

⁶⁶ Sloan, op.cit., s.16

⁶⁷ Joint Declaration issued at the British-French Summit, St.Malo, France, 3-4 December 1998,
<http://www.weu.int/>

uluslararası nitelikteki NATO haricinde kalan yöntemleridir. Bu durum, Berlin Zirvesi'nde öngörülen ayrışabilir ama ayrılmaz nitelikteki askeri yetenekler ve Avrupa Savunma Kimliği'nin NATO çatısı altında gelişimini sürdürmesi kararlarından ayrılma olarak nitelendirilmiştir. Söz konusu gelişme aynı zamanda NATO ve BAB arasında kurulan yakın çalışma ilişkisinden de uzaklaşma anlamına gelmekteydi.⁶⁸

Bütün bu gelişmelere ABD'nin tepkisi ise, ABD yönetiminin yıllardır Avrupa'yı yetersiz askeri yeteneklerini geliştirmesi ve savunma harcamalarını arttırması yönünde teşvik ettiğine dikkat çekilerek, bu adıma da destek verdiğinin vurgulanmasına karşılık, ikileme, ayrıştırma ve ayırmacılık (*duplication, decoupling and discrimination*) yaratacak tutumlardan uzak durulması gerektiği yönünde olmuştur⁶⁹. Benzer ifadeler 1998 Brüksel'de toplanan Bakanlar Zirvesi'nde dile getirilmiştir. Bu doğrultuda Avrupalı müttefiklerin NATO kapsamında etkili bir biçimde gerçekleştirilen çalışmaların tekrar edecek şekilde ikilemeye konu olmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu durumun, birçok Avrupa devletinin savunma harcamalarına katılmaktan kaçındığı da dikkate alınacak olursa, savunma kaynaklarının israf edilmesi anlamına geleceği ifade edilmiştir. Diğer taraftan Avrupa'nın bu yeni girişimi, ABD'yı Avrupa'dan ayrıştırma ya da koparma amaçlı kullanmaması gerektiğine işaret edilerek, aksi halde bu durumun, Avrupa'nın savunma meselelerindeki tutumunun samimiyet ve şeffaflıktan uzaklaşması olarak

⁶⁸ Aybet, loc. cit

⁶⁹ ibid.

görülebileceği uyarısında bulunulmuştur. Ayrıca NATO üyesi olup, AB üyesi olmayan ülkelere karşı ayrımcılık yapılmaması gerektiği de bir başka uyarı konusu olmuştur.⁷⁰

Bütün bunların ardından Kosova’da gerçekleştirilen harekat çok farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle Blair’in ilk adımını attığı son girişimin hız kazanması bakımından Kosova’da yaşananlar önemli etkiye sahiptir. Sırbistan’ın Kosova’da sürdürdüğü zulümün önlenmesi amacıyla gerçekleştirilen harekatta, ABD, bombalama faaliyetlerinin %80’ini, havadan yakıt ikmali sağlanması ihtiyacının %90’ını ve istihbarat ihtiyaçlarının yaklaşık %95’ini karşılayarak Avrupa’nın bu çapta bir harekatta özerk hareket edebilme yeteneğinden ne kadar uzak olduğu konusuna netlik kazandırmıştır.⁷¹ Avrupa’nın ABD’ye bağımlılığın devam ettiğine işaret eden bu somut olay, belirtildiği gibi Blair’in başlattığı girişimin haklılığını da ortaya koymaktadır.

Bu durum özellikle 1999’da Washington’da oluşturulan Savunma Yetenekleri Teşebbüsü’nün (*Defense Capabilities Initiative*) önemini ortaya koymaktadır.⁷² Bu girişimin amacı, Avrupa’nın savunma çabalarını teşvik ederek, askeri yeteneklerini ABD’nin seviyesine ulaştırmasına yardım etmektir. 1999’da gerçekleştirilen söz konusu zirvede, Avrupa’nın yetersiz olduğu alanlara dikkat çekilerek, bu açıkların kapatılması yönünde gerekli önlemlerin alınması konusunda bütün üyeler anlaşmaya varmışlardır. Zirvede AB üyesi ülkeler ve AB’ye üye olmayan NATO ülkeleri arasında bir uzlaşmaya

⁷⁰ Madeleine K. Albright, "The Right balance Will secure NATO's Future", *Financial Times*, 7 December, 1998

⁷¹ David S. Yost, "The NATO Capabilities Gap and the European Union" *Survival*, vol. 42, no. 4 Winter 2000-01, s. 103-107

⁷² Ibid, s. 118-120

varılmıştır. Bunun sonucunda Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin 1996'da Berlin'de belirtildiği gibi NATO içinde gelişimini sürdüreceği kararına varılmıştır. Bununla birlikte NATO, Avrupa'nın özerk hareket etme konusundaki istekliliğine destek verirken, karar alma konularındaki yetkilerini saklı tutmak istemekteydi.⁷³ Atlantik Konseyi Avrupa Savunma Kimliği'ne ilişkin bir konunun, bütün NATO ülkelerinin katılımıyla mı, yoksa sadece özerk bir Avrupa teşebbüsü olarak mı gerçekleştirileceğine karar verecek olan merci olacaktı.

Washington Zirvesi ile gelineen durum Avrupa Savunma Kimliği'nin NATO sınırları dışına çıkamaması sonucunu doğururken, AB'nin bu konuda özerk karar almasının önünde de ciddi bir engel söz konusu olmaktaydı. Avrupa Savunma Kimliği bakımından yaşanan bu gelişme, AB çatısı altında geliştirilecek Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın inşası yönündeki çabalar bakımından ise teşvik edici rol oynamıştır.⁷⁴

3. Zirveler : AB'nin Yeni Girişimleri

a. Köln Zirvesi (Haziran 1999)

Haziran 1999'da gerçekleştirilen Köln Zirvesi'nde Avrupa Birliği'nin uluslararası alanda kendisine düşen rolü tam olarak yerine getireceğine işaret edildikten sonra, bunun sağlanması için üye devletlerin askeri yetenekleri ve yöntemleri sağlamak

⁷³ Münevver Cebeci, "The Alliance's New Strategic Concept" Occassional Papers, No.10,Brussels,NATO office of Information and Press,1999,s.6

⁷⁴ ibid.s,7

konusunda gerekli adımları atmaya istekli olduğu belirtilmiştir.⁷⁵ Avrupa Birliği'nin Petersberg Görevleri kapsamında çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi konularında gerekli kararları alabilecek konumda olduğu, ancak bunun sağlanabilmesi için özerk hareket koşullarını oluşturacak askeri olanaklar ve bunların kullanımını sağlayacak araçlara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği'nin BM Şartı ile uyumlu olarak, uluslararası barışın ve güvenliğin korunması konularına daha fazla katkıda bulunmayı amaçladığı da vurgulanmıştır.

Bahsedilen eksiklerin tamamlanması amacıyla, istihbarat, stratejik ulaşım, komuta ve kontrol konularında gerekli uyum çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve bu doğrultuda ulusal ve uluslararası Avrupa güçlerinin bir araya getirilmesinin sağlanması gerekliliğine dikkat çekilmiştir.⁷⁶ Diğer taraftan savunma temelli endüstriyel ve teknolojik gelişmenin sağlanmasının rekabetçi ve dinamik bir yapıya kavuşmak bakımından gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle üye devletlerin savunma sanayilerinin yeniden yapılandırılmasının gerektiği sonucuna varılmıştır.⁷⁷

Köln Zirvesinde, NATO'nun Washington Zirvesinde AB tarafından başlatılan girişime verilen desteğin, olumlu karşılandığı belirtildikten sonra, ABD'nin ifade ettiği uyarılara karşılık, NATO ile karşılıklı olarak , etkili danışma ve işbirliği mekanizmasının oluşturulması ve şeffaflığın sağlanmasının temin edileceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda

⁷⁵ Köln Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199906Cologne_Excerpt.htm

⁷⁶ ibid.

⁷⁷ Köln Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199906Cologne_Excerpt.htm

NATO üyeleri ile birlikte, NATO üyesi olmayan tarafsız AB ülkelerinin de katılımıyla AB'nin önderliğinde yürütülecek etkili bir kriz yönetiminin geliştirilmek istendiği vurgulanmıştır. Zirve sonunda yayınlanan bildiride NATO'nun, üyelerinin kolektif savunmasında temel nitelikte bir oluşum olarak kabul edilmeye devam ettiğine işaret edilmektedir.⁷⁸ Ayrıca AB üyesi olmayan ülkelerin de bu çaba içinde mümkün olabilecek en etkili biçimde katılımlarını sağlamak amacıyla gerekli düzenlemelerin yapılacağının altı çizilmektedir.

Belirtilen amaçlar kapsamında Genel İşler Konseyi, gerekli önlemleri alacak ve koşulları sağlayacaktı. Bu çerçevede 2000 yılı sonuna kadar gerekli kararların alınması hedeflenmiştir⁷⁹.

Köln Zirvesi ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın kurumsal çerçevesi çizilmiştir. AB'nin kriz yönetimi kapasitesinin geliştirilmesi, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası çerçevesinde kabul edilen bir hareket olarak görülürken⁸⁰, aynı zamanda AB antlaşmasının 17. maddesiyle uyumlu olarak ortaya çıkan, ortak savunma politikasının şekillendirilme sürecinin de bir parçası olarak kabul edilmiştir.⁸¹

Köln Zirvesi'nde karar verme yetkisi kapsamında gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiğine işaret edilmiş ve AGSP Petersberg Görevleri ile sınırlandırılmıştır.

⁷⁸ ibid.

⁷⁹ ibid.

⁸⁰ AB Antlaşması, V.Bölüm, , <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

⁸¹ Köln Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199906Cologne_Excerpt.htm

Operasyonlarda etkili hareket edebilmek için koşulların analizinin yapılabilmesi, gerekli istihbaratın sağlanabilmesi ve ilgili stratejik planlamaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu ihtiyacın karşılanması için Köln Zirvesi'nde⁸²:

- Genel İşler Konseyi'nin düzenli (ya da *ad hoc*) olarak, gereken durumlarda Savunma Bakanları'nın da katılımıyla toplanması,
- Brüksel'de askeri ve siyasi uzmanlığa sahip temsilcilerden oluşan kalıcı bir yapının (Siyasi veGüvenlik Komitesi) oluşturulması ,
- Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne tavsiyelerde bulunacak olan ve askeri temsilcilerden oluşan bir AB Askeri Komitesi'nin oluşturulması,
- Bir Durum Merkezi içeren AB Askeri Personeli
- Uydu Merkezi, Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü gibi diğer kaynakların oluşturulması önerilmiştir.

Ayrıca üye devletler, kriz yönetimi operasyonlarına uyum sağlayacak ek güçler oluşturacaktı. Bu güçlerin oluşturulmasında konuşlandırılabilirlik, sürdürülebilirlik, birlikte çalışabilirlik, esneklik ve hareketlilik nitelikleri ön planda tutulacaktı.

AB önderliğinde yürütülecek kriz yönetimi operasyonlarında kullanılacak iki yola işaret edilmektedir. Birinci yol NATO kaynaklarının kullanımı ile operasyonların yürütülmesi; ikinci yol ise NATO kaynakları ve askeri yeteneklerine başvurmadan bu amacın gerçekleştirilmesidir. NATO kaynaklarına başvurulması halinde düzenlemelerin

⁸² ibid.

yürütülmesi,1996 Berlin kararları ve NATO'nun 1999 Washington Zirvesi kararlarına dayanacaktı.

Son olarak, Amsterdam Antlaşması'na uygun olarak, Javier Solana'nın Ortak Dış ve Güvenlik Politikası için Yükek Temsilci olarak atanmasına karar verilmiştir. Zirvede teyit edildiği gibi, Batı Avrupa Birliği'nin AB ile birleşmesinin yolunu açmak amacıyla, Javier Solana aynı zamanda Batı Avrupa Birliği'nin de Genel Sekreteri olacaktı. Solana için öngörülen üçüncü görev ise AB Konseyi'nin Genel Sekreterliği olmuştur.

b. Helsinki Zirvesi (Aralık1999)

1999 yılının Aralık ayında Helsinki'de gerçekleşen Avrupa Konseyi Zirvesi'nde alınan kararlarda dikkati ilk çeken Fransa'nın Köln Zirvesi'nde getirildiği önerinin onaylanmış olmasıdır. Bu öneriye göre, AB önderliğindeki operasyonlarda NATO kaynaklarına başvurmaksızın hareket edilebilecekti. Helsinki Zirvesi sonucunda, önemli barışı koruma operasyonları ve insani ya da kriz yönetimi operasyonlarında yetkili olacak bir Avrupa Silahlı Kuvvetleri'nin oluşturulmasının da aralarında yer aldığı askeri “Başlık Hedefeler”(*Headline Goals*) kabul edilmiştir.⁸³ Bu doğrultuda Köln Zirvesi'nde kabul edilen önerilerin daha somut hale getirilmesi sağlanmak istenmiştir. AB'nin, özerk hareket etme yeteneklerini geliştirmek ve bu süreç içinde NATO

⁸³ Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199912Helsinki_Excerpt.htm

kaynaklarına başvurmamak konusundaki kararlılığı bir kez daha vurgulanmıştır. Bu kararlılığı somut hale getiren yeni adımlar atılmıştır. Bunlar⁸⁴:

-“AB önderliğinde yürütülecek operasyonlara gönüllü olarak katılacak üye ülkeler, 2003 yılı itibarı ile Petersberg görevlerini yerine getirmek üzere, 60 gün içinde konuşlandırılabilir ve en az bir yıl boyunca görev yapabilecek, sayısı 50.000 ile 60.000 arasında olan askeri güçleri hazır bulunduracaklardır.

-Bu tür operasyonlarda gerekli siyasi ve stratejik yönlendirmenin yapılabilmesini sağlayacak yeni siyasi ve askeri kurumlar ve yapılar oluşturulacaktır.

-NATO ve AB arasında, AB üyesi ülkelerin de ihtiyaçları göz önüne alınarak, tam danışma, işbirliği ve şeffaflığın sağlanabilmesi için gerekli usuller geliştirilecek.

-AB üyesi olmayan NATO ülkeleri ve ilgilenen diğer ülkelerin AB’nin karar alma konusundaki özerkliğine saygı göstererek, AB önderliğindeki askeri kriz yönetimine katkıda bulunmak istemelerini mümkün kılan gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

- Sivil yolları ve kaynakları daha etkili hale getirecek ve koordine edecek nitelikte, askeri olmayan kriz yönetimi mekanizmaları oluşturulacaktır.

AB’nin Helsinki Zirvesi sonucunda attığı önemli adımlardan birisi de yeni kalıcı siyasi ve askeri kurumların oluşturulması olmuştur. Detaylarına bu çalışmanın son bölümünde değinilecek olan söz konusu kurumlar şunlardır⁸⁵:

⁸⁴ ibid.

- Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına ilişkin konularla ilgilenmek üzere kalıcı bir “Siyasi ve Güvenlik Komitesi”,
- Üye ülkelerin Savunma konusunda üst düzey yetkilileri ya da askeri temsilcilerinden oluşan bir “Askeri Komite”,
- Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’nda Konsey’e askeri uzmanlık desteği sağlayacak olan “Askeri Personel”

Helsinki Zirvesi’nde alınan bu kararların ardından Avrupa Savunma Bakanları Brüksel’de 2000 yılında başka önemli karar da almışlardır. Helsinki’de bahsedilen “Başlık Hedefler” le uyumlu olarak, 100.000 personelden, 400 savaş uçağı ve 100 savaş gemisinden oluşan bir oluşumun (*Euro Rapid Reaction Force*) gerçekleştirilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır. Diğer taraftan birliklere üye olmayan ülkelerin katılımı da teşvik edilmiştir.⁸⁶

c. Feira Zirvesi (Haziran 2000)

Helsinki Zirvesi’nde öngörülen askeri ve askeri olmayan kriz yönetimi meselelerine ilişkin çalışmaların sürdürüldüğü belirtildikten sonra, özellikle üçüncü ülkelerin operasyonlara katılımına olanak sağlayacak düzenlemelere ve AB-NATO ilişkilerinin geliştirilmesine ilişkin düzenlemelere öncelik verildiğı vurgulanmıştır⁸⁷.

⁸⁵ Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199912Helsinki_Excerpt.htm

⁸⁶ Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199912Helsinki_Excerpt.htm

⁸⁷ Feira Zirvesi Sonuç Bildirgesi ,
http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/2000Feira_Excerpt.htm

Başlık Hedefin derinleştirilmesi çerçevesinde, Konsey Sekreteryası'nda, kriz yönetiminin sivil yönlerinde koordinasyonu sağlayacak ve Komisyon'un çalışmalarıyla tam etkileşimi sağlayacak bir komitenin kurulması öngörülmüştür. Genel İşler Konseyi'nin 13 Haziran tarihli toplantısının ardından geçici bir askeri kurul oluşturulması kararına varılmıştır. Diğer taraftan bahsedildiği gibi kriz yönetiminin sivil yönlerine de ağırlık verilmesi görüşünden hareketle, sivil alanlarda somut hedeflerin tespitine ilişkin çalışmalar tamamlanmıştır. Bu konuya ilişkin dört öncelikli alan belirlenmiştir⁸⁸ :

Polis,

Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi,

Sivil yönetimin güçlendirilmesi ve

Sivil koruma.

Ayrıca, NATO ile askeri meseleler konusunda danışma faaliyetlerinin sürdürülmesi ve AB-NATO ilişkilerinin geliştirilmesi için *ad hoc* çalışma grupları oluşturulması gerektiği sonucuna varılmıştır.⁸⁹

d. Nice Zirvesi (Aralık 2000)

Helsinki ve Feira Zirveleri sonucunda, 1996'da NATO'nun Berlin'de gerçekleştirdiği Bakanlar düzeyindeki toplantıda şekillendirilen transatlantik ortaklığı modelinin, hızla ötesine geçildiği görülmüştür. Gerçekleştirilen bu çabalar AB'nin ekonomik ve siyasi ağırlığını küresel açıdan arttırmaya kararlı olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede özellikle Nice Zirvesi AGSP'nin operasyonel hale getirilmesi

⁸⁸ Feira Zirvesi Sonuç Bildirgesi ,
http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/2000Feira_Excerpt.htm

⁸⁹ ibid.

bakımından yürütülen çabalara önemli katkılarda bulunmuştur. Nice Antlaşması'nın 25. maddesine göre, Güvenlik ve Savunma Politikası kurumsallaştırılmıştır. Bu çerçevede Helsinki Zirvesi'nde oluşturulan Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne önemli bir rol verilmiştir. Siyasi ve Güvenlik Komitesi AB'nin temel güvenlik ve savunma organı olarak ortaya çıkmıştır.⁹⁰ Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin faaliyetlerini güçlendirmek amacıyla iki yeni kurum oluşturulmuştur. Bunlardan birincisi, Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne askeri tavsiye ve önerilerde bulunacak olan, Avrupa Birliği Askeri Komitesi'dir. Komite AB Konseyi bünyesinde oluşturulan en üst düzey askeri kuruluş olarak kabul edilmiştir. İkinci kuruluş ise, AB Askeri Personeli'dir. Askeri personel erken uyarı, stratejik planlama ve Avrupa'nın ulusal ve uluslararası güçlerinin tespiti konularında çalışmalarını sürdürecektir.

Nice Zirvesi ile gelinen noktada⁹¹;

- BAB'ne ait kaynakların ve hizmetlerin çoğunun AB faaliyetleri dahiline alınmasına (V. madde taahhütleri dışında kalanlar),
- Konsey'de yer alan yeni yapıların birleştirilmesine,
- NATO ve AB arasındaki diyalogun kuvvetlendirilmesi, derinleştirilmesi ve düzenli hale getirilmesi amacıyla gerekli düzenlemelerin yapılmasına,

⁹⁰ Nice Antlaşması, <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/12001C/htm/12001C.html>,

⁹¹ Nice Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/2000Nice_Excerpt.htm

-AB önderliğinde yürütülecek operasyonlarda NATO kaynaklarına başvurulması halinde, bu kaynaklardan ne şekilde faydalanılacağını düzenleyen ayrıntılı önerilerin hazırlanmasına,

-AB önderliğinde yürütülecek operasyonlara, AB üyesi olmayan NATO ülkelerinin ve AB'ye aday ülkelerin katılımına ilişkin düzenlemelerin yapılmasına karar verilmiştir.

e. Laeken Zirvesi (Aralık 2001)⁹²

Laken Zirvesinde Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın operasyonel olduğu resmen açıklanmıştır. Önceki Zirvelerde alınan kararların ve başlatılan çalışmaların öngörüldüğü şekilde sürdürüldüğü belirtilmiştir.

f. Seville Zirvesi (Haziran 2002)⁹³

Seville Zirvesi ile Avrupa Birliği, operasyon kabiliyetine, kendine en yakın coğrafi bölge olan Balkanlar' da gerçeklik kazandırma niyetinde olduğunu açıklamıştır. Birlik, 2003 yılı Ocak ayı itibariyle Bosna-Hersek' te BM' nin yerine polis misyonunu üstlenmeye hazır olduğunu, Makedonya' da NATO' nun görev süresi dolduğu zaman da görevi devralmak istediğini belirtmiştir.

⁹² Laeken Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdpcourse.ethz.ch/content/ref/_doc/200112Laeken_Excerpts.pdf

⁹³ Seville Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdpcourse.ethz.ch/content/ref/_doc/200206Seville_excerpt.pdf

AB Konseyi, terörle mücadelede, AB'nin rolünü güçlendirmek ve AGSP'nin de dahil olduğu Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın bu çerçevede etkisini arttırabilmek bakımından, terörle mücadele için gerekli imkanların oluşturulmasına ilişkin bir Bildiriyi Ek V'te sunmuştur.⁹⁴

Birlik uzun vadede çatışmaların önlenmesine hizmet edecek AB araçlarının kuvvetlendirilmesine ; üçüncü ülkelerle, terörle mücadele, silahların denetimi ve yayılmasının önlenmesi konuları kapsamında diyalogun geliştirilmesine ; üçüncü ülkelere uluslararası terör tehdidine etkili karşılık verebilme kapasitelerini arttırmak için destek vermeye; AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı antlaşmalara, anti-terörizm hükmü eklenmesi çalışmalarına ve üçüncü ülkelerle ilişkilerin terörizme karşı sergiledikleri tutumları ve aldıkları önlemler çerçevesinde yeniden değerlendirilmesinin yapılmasına ve BM Güvenlik Konseyi'nin 1373 numaralı kararı ile uyumlu olarak terörle mücadele konusunda alınan önlemlerin yürütülmesine devam edeceğini ifade etmiştir⁹⁵.

g. Göteborg Zirvesi (Haziran 2001)⁹⁶

Göteborg Zirvesi sonucunda AGSP'ye ilişkin alınan kararlar genel olarak şu konulardan oluşmaktadır⁹⁷:

-AB, bu zirve sonucunda, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barışın ve güvenliğin sağlanmasındaki öncelikli sorumluluğunu tanıdığını ifade etmiştir.

⁹⁴ Seville Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200206Seville_excerpt.pdf

⁹⁵ ibid.

⁹⁶ Göteborg Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200106Goeteborg_Extract.pdf

⁹⁷ ibid.

- Kriz yönetiminin sivil yönlerine ilişkin somut hedefler belirlenmiştir ve bu hedeflerin 2003 yılı sonuna kadar gönüllü katkılar yolu ile yerine getirilmesi sağlanacaktır.

-NATO ile ilişkiler kapsamında danışma ve işbirliğine ilişkin düzenlemeler üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Bu düzenlemelerin yürütülmesine ilişkin somut örnek ise, NATO ile Batı Balkanlar'da kriz yönetimi konusunda sürdürülen yakın işbirliği olmuştur.

- AB ve Birleşmiş Milletlerin, özellikle öncelikli olarak, Batı Balkanlar'da, Orta Doğu'da ve Afrika'da çatışmaların önlenmesi alanlarında etkili bir ortaklık oluşturulması konusunda ilerleme kaydettikleri belirtilmiştir.

h. Kopenhag Zirvesi (Aralık 2002)

Kopenhag Zirvesinde Konsey, Avrupa Birliği'nin Makedonya'daki askeri operasyonu devralmaya hazır oluşunu teyit etmiş ve AB'nin NATO ile gerekli danışma sürecinin başlatılmasına ve ilgili AB kurumlarının, askeri planlar ve diğer olasılıkları da içine alan hazırlık çalışmalarının tamamlanmasına karar vermiştir. Konsey ayrıca Birliğin, Bosna Hersek'te yürütülen SFOR operasyonunu yönetme konusundaki istekliliğini de tekrarlamıştır.⁹⁸

⁹⁸ Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200212Copenhagen__excerpt.pdf

i. Selanik Zirvesi (Haziran 2003)⁹⁹

Selanik Zirvesi ile Avrupa Birliği' nin öncelikleri arasına çatışmaların önlenmesi, adaletin yaygınlaştırılması, istikrarın ve barışın korunması eklenmiştir. 2003 yılının Aralık ayında bir “Avrupa Birliği Güvenlik Stratejisi” oluşturulması öngörülmüştür. Ayrıca, 2004 yılında bir “Savunma Ajansı” kurulması için çalışmalara başlanması karara bağlanmıştır.

AB 'nin operasyon yeteneği, Bosna-Hersek'te EUPM, Makedonya'da CONCORDIA ve Kongo'da ARTEMIS operasyonları örnek verilerek bir kez daha vurgulanırken, EUPM ve ARTEMIS operasyonları ile BM ve AB arasındaki işbirliğinin hız kazandığına dikkat çekilmiştir. Diğer taraftan AB-NATO ilişkilerinde kalıcı düzenlemelerin (özellikle Berlin Plus), AB'nin operasyon yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunduğu ve iki kuruluş arasında kriz yönetimi meselelerinde stratejik ortaklık oluşturulması çalışmalarına temel teşkil ettiği belirtilmiştir.

Son olarak AB'nin Pakistan, Endonezya, Filipinler'le pilot uygulama olarak başlayan üçüncü ülkelere teknik yardım sağlama faaliyetlerine işaret edilmiştir. Bunun yanında terör eylemlerinin finansmanının önlenmesine ilişkin çalışmalar gerçekleştirilmesi gerektiğinin önemi vurgulandıktan sonra bu konuda üçüncü ülkelerle işbirliği çerçevesinde önlemler alınması gerektiği belirtilmiştir.¹⁰⁰

⁹⁹ Selanik Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/doc/200306Thessaloniki_excerpt.pdf

¹⁰⁰ ibid.

j. Brüksel Zirvesi (Aralık 2003)¹⁰¹

Zirve'nin en önemli sonucu Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin kabul edilmiş olmasıdır. Ayrıca Bosna Hersek'te oluşturulacak askeri AGSP misyonuna hazır olduğu belirtilmiştir. Askeri yeteneklerin Berlin Plus düzenlemelerine uygun olarak kullanılacağı ifade edilmiştir.

¹⁰¹ 2003 Aralık Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200312Brussels_excerpt.pdf

II. AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN MAASTRICHT ANTLAŞMASI SONRASINDA KURUCU ANTLAŞMALARDAKİ YERİ

A. MAASTRICHT ANTLAŞMASI VE AGSP'YE ETKİLERİ

Soğuk Savaş, Avrupa'nın ortak bir dış politika geliştirebilmesinin önünde ciddi bir engel oluşturmaktaydı. Avrupa, askeri ve teknolojik açıdan olduğu kadar, ekonomik entegrasyonun hız kazanmaya başlamasından önceki, savaşın hemen ertesindeki dönemde, ekonomik olarak da ABD'ye ve NATO'ya bağımlıydı. Sovyet tehdidi altında bulunan Avrupa, ABD'nin kıtadaki ağırlığının azalmasından endişe duymasının yanında, ekonomik olarak da savunma harcamalarına katılma konusunda isteksiz bir tavır sergilemekteydi. Bu nedenlerden dolayı önceki bölümde bahsedildiği gibi etkili bir güvenlik ve savunma kimliği oluşturma tasarıları ve girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu nedenle Soğuk Savaş, Avrupa'nın dış politikasını geliştirebilmesinin önünde bir engel oluşturmaktaydı. Diğer taraftan bu engel, AT üyesi ülkeleri bir arada tutan bir faktör olarak da değerlendirilmiştir.¹⁰²

Soğuk Savaşın ardından oluşan yeni koşullar ve Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ile güvenlik anlayışında görülen değişim, Avrupa'nın güvenlik ve savunma konularına daha farklı bir perspektiften yaklaşmasını sağlamıştır.¹⁰³

¹⁰²Brian White, Understanding European Foreign Policy, London, Palgrave, 2001, s.156

¹⁰³ ibid., s.157

Maastricht Antlaşması bu çerçevede değişen koşulları ve AB'nin bu koşullar içindeki rolünü tanıyan bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Antlaşma'nın Giriş¹⁰⁴ bölümünde, Avrupa'da bölünmenin önlenmesinin tarihsel önemine işaret edilirken, aynı zamanda gelecek için yeni ve sağlam temellere oturan bir yapıya ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir.

Maastricht Antlaşması ile üç sütunlu bir yapıya sahip olan AB (Avrupa Topluluğu, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği) , ikinci sütun olan ODGP'nın AT'nda olduğu gibi uluslararası (*suparnational*) yetkilerle değil, hükümetlerarası karakterde bir yapı olmasını öngörmektedir. Bu çerçevede üye devletler, Birlik'in uluslararası kimliği meselesi söz konusu olduğunda karmaşık bir durumun oluşmasına zemin hazırlamışlardır.¹⁰⁵

Ayrıca her sütunun farklı yapıya sahip olduğu gerçeğinden hareketle, yine her sütunu ilgilendiren dış meselelerin o sütun kapsamında değerlendirilip, çözüleceği öngörülmektedir. AB bu çerçevede, dış politika konularını, dış ekonomik ilişkilerden ayırma yolunu tercih etmektedir. Diğer taraftan tutarlılığın sağlanabilmesi için I.,II. ve III. sütunlar arasındaki ilişkiden Konsey ve Komisyon sorumlu tutulmaktadır. Dolayısıyla, bu çift yetkilendirme konusunun Avrupa'nın dış politikasının şekillendirme gücüne sahip olmak bakımından, kurumlar arasında rekabet yaratma olasılığı da söz

¹⁰⁴ Maastricht Antlaşması, <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>

¹⁰⁵ White,op.cit.,s.157

konusu olmuştur.¹⁰⁶ Her ne kadar Maastrich Antlaşması her iki kurumu da kendi görevleri çerçevesinde sorumlu tutuyorsa da her iki kurumun da Birliğin tüm dış faaliyetlerinde belirli yetkiler talep etmeleri hukuken mümkün kılınmıştır. Konsey'in yetkileri tüm üç sütuna da yayılmaktadır.¹⁰⁷ Komisyon için ise II. ve III. sütunlarla ilişkin konulara tam bir ortaklık ilişkisi içinde çalışma söz konusu olmaktadır.¹⁰⁸

Maastricht Antlaşması diğer taraftan Avrupa dış politikasının Konsey etrafında gelişen örgütlenmesini de kuvvetlendirmektedir. Var olan Avrupa Savunma Topluluğu Sekreteryası genişletilerek ve Konsey mekanizmasına dahil edilmiştir.

Antlaşmaya göre, Siyasi Komite, artık doğrudan dışışleri bakanlarına değil COREPER'e¹⁰⁹ rapor verecekti. Zaman içinde COREPER ve Siyasi Komite arasında oluşturulan "centilmenler antlaşması" ile COREPER'in, tamamen II. sütun konularına ilişkin Siyasi Komite önerilerini değiştirmemesi sağlandı. Buna karşılık dış poitika meselelerinin çoğunun ODGP ve AT alanlarının ikisini birden ilgilendiren meseleler olmaları sebebiyle COREPER bu sonuncu durumda Siyasi Komite karşısında ¹¹⁰son sözü söyleme yetkisine sahipti.

¹⁰⁶ White, ibid. s. 157

¹⁰⁷ Maastricht Antlaşması j. 8 maddesi

¹⁰⁸ Maastricht Antlaşması J. 9 maddesi

¹⁰⁹ COREPER, üye ülkelerin AB nezdindeki Daimi Temsilcilerinden (Büyükelçiler) oluşan bir komitedir. AB Bakanlar Konseyi gündeminde yer alan konuların hazırlanmasına yardımcı olur. Coreper I: Daimi Temsilcilerin yardımcılardan oluşur ve teknik konularda çalışmalar yapar, Coreper II: Daimi Temsilcilerden oluşur ve siyasi konuları ele alır.

¹¹⁰ White, loc. cit.

Maastricht Antlaşması'nın V.Bölümünde düzenlenen ODGP kapsamında, AGSP konuları J.4 maddesinde yer almaktadır. Söz konusu maddede, ODGP'nin Birliğin güvenliğini içeren tüm konuları kapsadığı belirtilmekte ve “bunlar arasında ortak savunmanın yolunu açabilecek olan, ortak savunma politikası da yer almaktadır” ifadesi kullanılmaktadır.¹¹¹

Maastricht Antlaşması BAB'ni entegrasyonun gelişiminin tamamlayıcı bir parçası olarak görürken, BAB'nden savunmaya ilişkin AB kararlarının ve faaliyetlerinin işleyişi ve derinleştirilmesinde rol almasını istemektedir. Bu doğrultuda Konsey, BAB kurumları ile uyumlu olarak uygulamaya ilişkin gerekli düzenlemeleri gerçekleştirecektir.

Antlaşma'ya göre ortak eylemlere ilişkin usulleri düzenleyen J.3 maddesi, ortak savunma meselelerini ele alan J.4 maddesi bakımından geçerli olmayacaktır. Bunun yanında söz konusu hükmün düzenlediği savunma politikası, üye devletlerin ulusal güvenlik ve savunma yapılarına halel getirmeyecek ve bazı NATO üyesi üyelerin güvenlik ve savunma konularındaki yükümlülüklerine saygı gösterecek, NATO çatısı altında oluşturulan ortak güvenlik ve savunma politikalarıyla uyumlu işleyecektir.

Maastrich Antlaşması'nın ODGP'nin yürütülmesine ilişkin hükümlerine, bu çalışmanın konusunun güvenlik ve savunma konuları ile sınırlı tutulması nedeni ile değinilmeyecektir.

¹¹¹ Maastricht Antlaşması, <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>

A. AMSTERDAM ANTLAŞMASI'NIN AGSP'YE KATKILARI

Amsterdam Antlaşması, kurumların yeniden şekillendirilmesi bakımından AB'nin cesur adımlar atması beklentisi içinde olanlar bakımından hayal kırıklığı yaratmıştır.¹¹² Benzer şekilde etkili ve tutarlı bir dış politika izlenebilmesi için gerçekleştirilecek düzenlemeler de beklenildiği şekilde kapsamlı tutulmamıştır.

Amsterdam Antlaşması ile antlaşma metnlerinin basitleştirilmesi ve düzenlenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte kurumlar, daha sıkı işbirliği ve esneklik, uyumlu ve etkili bir dış politika, özgürlük, güvenlik ve adalet konularında düzenlemeler yapmıştır. AB Antlaşması ve AT Antlaşması'nın metnlerinin basitleştirilmesi ve içeriklerinde çok önemli değişiklikler olmaksızın yeniden numaralandırma ile değiştirilmesi gerçekleştirilmiştir.

Kurumlar bakımından ise, Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin güçlendirilmesi, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'nın yetki alanlarının genişletilmesinin söz konusu olduğu görülmektedir. Amsterdam Antlaşması, "daha sıkı işbirliği" prosedürü ile birlikte "esneklik" yaklaşımını içeren hükümleri de (AT Antlaşması 11.madde) metne eklemektedir. Amsterdam Antlaşması ile birlikte karar alma prosedürlerinde esneklik artırılmıştır.

¹¹² François Hiesbourg,, "The Future Direction of European Security Policy", What Is European Security After Cold War ?, ed. M.Wörner,PMI,1993,s.39

Dış politika alanında etkili ve uyumlu çalışmayı sağlayabilmek için gerekli önlemlerin alınabilmesi amacıyla, ekonomik ve parasal birlikle uyumlu çalışmanın gerekliliği vurgulanmıştır. Amsterdam Antlaşması ile ODGP sütununda önemli değişiklikler yapılmamıştır. Antlaşmanın getirdiği en önemli yenilik, ODGP araçları arasına “ortak strateji” kavramının eklenmiş olmasıdır. Yeni J.3 maddesi uyarınca AB Konseyi’ne, ODGP için genel yönlendirici ilkeleri tanımlama ve üye ülkelerin önemli ortak çıkarlarının söz konusu olduğu durumlarda AB’nin uygulaması gereken ortak stratejileri belirleme görevi verilmektedir. Ortak stratejiler, özellikle ortak eylemler ve ortak tutumlar aracılığıyla AB Bakanlar Konseyi tarafından uygulanacaktır. Diğer taraftan Bakanlar Konseyi’nin, AB zirvelerinde tartışılmak üzere AB Konseyi’ne ortak strateji önermesi de gerçekleştirilen düzenlemelerdendir. Amsterdam Antlaşması ortak tutumların¹¹³ içeriğini genişletmektedir.

Amsterdam Antlaşması, “Yüksek Temsilci” ve “Siyaset Planlama ve Erken Uyarı Birimi” nin oluşturulmasını da düzenlemektedir.¹¹⁴ Konsey Genel Sekreteri, dış politika konularında dönem başkanlığına, Yüksek Temsilci kimliği ile yardımcı olacaktır. Diğer taraftan Yüksek Temsilci’nin görevleri arasında, politikaların oluşturulması ve uygulanması sürecine katkıda bulunmak, dönem başkanlığının talebi ile Konsey adına üçüncü ülkelerle siyasi diyalog kurmak yer almaktadır.

¹¹³ Amsterdam Antlaşması ile Yeni j.5 maddesi

¹¹⁴ Amsterdam Antlaşması, (<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/11997E/htm/11997E.html#0173010078>)

Siyaset Planlama ve Erken Uyarı Birimi, uluslararası gelişmeleri izleyen, analiz eden ve değerlendiren bir kuruluş olarak tasarlanmıştır. Konsey'e sunulacak politika seçeneklerinin hazırlanması da bu birimin görevleri arasındadır.¹¹⁵

Savunma ve Güvenlik politikaları bakımından getirilen yenilik ise, söz konusu politikalar arasına “insani amaçlı barış faaliyetleri”, “kriz yönetimi” ve “dış sınırların korunması” konularının eklenişi olmuştur. Diğer taraftan, AB Antlaşması'nın 28. maddesi ile birlikte yapılacak masrafların karşılanmasına ilişkin olarak yeni düzenlemelerin de getirildiği görülmektedir. Buna göre, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na ilişkin idari nitelikteki masraflar, Topluluk Bütçesi'nden karşılanacaktır. Bununla birlikte uygulama masraflarından askeri olanlar ve savunma niteliği taşıyanlar genel uygulama masraflarından istisna edilmişlerdir.¹¹⁶

1997 yılına kadar Avrupa Savunma ve Güvenlik politikasından söz etmek mümkün olmamıştır. Bunun yerine Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK) oluşturulmuştur. Amsterdam Antlaşması ile ODGP' nin hükümlerinin tadil edilmesi ile birlikte, hükümlerde önceki formülasyonların aksine askeri güvenlik kavramına da yer verilmiştir.¹¹⁷ Ayrıca, Avrupa Birliği üyelerinden dışişleri ve güvenlik politikasına tam ve aktif olarak destek beklendiği ortaya koyulmuştur. Amsterdam Antlaşması'nın getirdiği düzenlemeler çerçevesinde Konsey, üye devletlerin dış politikalarının gözetmeni konumunda kabul edilmiştir.

¹¹⁵ ibid.

¹¹⁶ White,op.cit., s.159

¹¹⁷ ibid.

Amsterdam Antlaşması ile Batı Avrupa Birliği'nin Petersberg Görevleri, Avrupa Birliği Antlaşması'nın bir parçası haline getirilmektedir.¹¹⁸ Böylece AGSP'nin operasyonel gelişimi için bir hukuki zemin oluşturulmuştur.

Antlaşma, BAB'nin AB'nin gelişimi için tamamlayıcı bir unsur olarak görüldüğüne işaret ederek, BAB ile AB arasında daha sıkı kurumsal bağlar kurulması gerektiğini belirtmektedir. Bu yaklaşıma neden olarak ise, Avrupa Konseyi'nin karar vermesi halinde BAB'nin AB ile bütünleştirilmesi olasılığı gösterilmektedir. Komuta ve kontrol fonksiyonlarının Konsey'in Genel Sekreterliği'nde toplanmasına karar verilmiştir. Antlaşma, Avrupa Birliği ve Batı Avrupa Birliği arasındaki işbirliğinin boyutlarını da belirlemektedir. Buna göre¹¹⁹:

-Avrupa Konseyi, Batı Avrupa Birliği'ne başvuruyu da içine alan ortak eylemleri tespit etmeye yetkilidir.

-Batı Avrupa Birliği'ne üye olmamakla birlikte, herhangi bir ortak eylem içinde yer alan AB üyesi ülkeler, BAB bünyesinde alınacak kararlarda da söz sahibi olacaklardır.

-Kriz durumlarında, AB ve BAB arasında danışma ve karar alma konularında işbirliği ilişkisi geliştirilmesi öngörülmektedir.

¹¹⁸ Amsterdam Antlaşması 17.madde

¹¹⁹ Amsterdam Antlaşması, [ttp://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/11997E/htm/11997E.html#0173010078](http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/11997E/htm/11997E.html#0173010078)

C. NICE ANTLAŞMASI ve AGSP İÇİN GETİRDİĞİ SONUÇLAR

Nice Antlaşması ile, 2000 yılında Brüksel’de tasarlanan ve ondan önce Köln, Helsinki ve Feira’da, oluşturulmasına karar verilen geçici nitelikteki kurumlar, kalıcı hale getirilmişlerdir.¹²⁰ Söz konusu askeri ve siyasi nitelikteki kurumlar, Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Askeri Komite ve Askeri Personel’den oluşmaktadır. Buna ek olarak, “Hızlı Konuşlandırma Gücü” olarak adlandırılan oluşuma kimlerin ne şekilde katkıda bulunacağını düzenleyen bir yetenek kataloğu da hazırlanmıştır.¹²¹ Nice Antlaşması ile AB Antlaşması’nın J.7. maddesi değiştirilerek (yeni 17.madde), BAB ve AB arasındaki ilişkilere ilişkin hükümler kaldırılmıştır. Buna karşılık, BAB’nin kriz yönetimi fonksiyonları Birlik bünyesine dahil edilmektedir.¹²² Nice Antlaşması ile getirilen bir diğer hükme göre, Siyasi ve Güvenlik Komitesi, kriz yönetimi operasyonları süresince, ikinci sütun kapsamındaki konularda uygun kararları almak ve gerekli siyasi kontrol ve stratejik liderlik görevlerini yerine getirmek üzere, Konsey tarafından yetkilendirilebilecektir.¹²³

¹²⁰Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199912Helsinki_Excerpt.htm

¹²¹ Stelios Stavridis, “European Security and Defence after Nice”, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European University Institute & Politics Department , The University of Reading, <www.lse.ac.uk/collections/hellenicObservatory/pdf/StavridisPublications.pdf>

¹²² ibid

¹²³ ibid.

D. ANAYASAL ANTLAŞMA TASLAĞI'NIN AGSP'YE GETİRDİKLERİ

Nice Zirvesi Sonuç Bildirisi'nin ekinde yer alan Avrupa'nın Geleceği Bildirisi ile AB'nin önünde çözülmek üzere bekleyen sorunlar belirtilmiştir¹²⁴.

Bu çerçevede, Aralık 2001 Laeken Zirvesi ile¹²⁵ Avrupa'nın Geleceği Konvansiyonu oluşturulmuş ve Konvansiyon, çalışmalarına 28 Şubat 2002 tarihinde Brüksel'de başlamıştır. Çalışmalar, 20 Haziran 2003 tarihinde "Anayasal Antlaşma Taslağı"nın Selanik Zirvesi'ne sunulmasıyla sona erdirilmiştir. Taslak 29 Ekim 2004 tarihinde üye devlet temsilcileri tarafından imzalanmıştır ve 2005 yılında Hollanda ve Fransa'nın referandumları sonucunda reddedilene kadar onay sürecinde kalmıştır. Taslak onaylanmış olsaydı, 1 Kasım 2006 tarihinde yürürlüğe girecekti. Anayasal Antlaşma Taslağı'nın geleceğinin şu anda belirsiz olmasına karşılık, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası bakımından getirdiklerini incelemek, AB'nin bu alanda oluşturduğu perspektifi anlamak bakımından önemlidir.

Bu çerçevede Anayasal Taslak'ın getirdiği yenilikler, dört alanla sınırlanabilir.¹²⁶ Bunlar : "Yapısal İşbirliği", "Dayanışma Hükümü", "Avrupa Savunma Ajansı" ve Avrupa Birliği Dışişleri Bakanı"dır.¹²⁷

¹²⁴ Sanem Baykal, "Avrupa Birliği'nin Geleceği : Meşruiyet Sorunu, Anayasalaşma Süreci ve Bütünleşmenin Nihai Hedefi Üzerine", Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004, s.120

¹²⁵ Laeken Zirvesi Sonuç Bildirisine ekli "AB'nin Geleceği Deklarasyonu".
(<http://www.europa.eu.int/council/off/conclu/index.htm>.)

¹²⁶ Jolyon Howorth, "The European Draft Constitutional Treaty and the Future of the European Defence Initiative : A Question of Flexibility", European Affairs Review, Vol 9, No. 2, 2004, s.483

1. Yapısal İşbirliği

Yapısal İşbirliği oluşturma kararının arkasında yatan nedenlerin başında, küçük bir grup ülkenin güvenlik ve savunma konularında öne geçmeyi istemeleri gelmektedir. Özellikle Fransa ve Almanya farklı sebeplerle güvenlik kavramı zemininde bir “Avrupa Kuşağı” (“*Euro- Zone*”)¹²⁸ oluşturmak istemekteydiler. Bu çerçevede öngörülen “yapısal işbirliği” mümkün olduğu kadar çok üye devleti askeri amaçlarla bir araya getirmeyi amaçlamaktaydı. Üye devletlerin askeri kapasitelerinden ne ölçüde yararlanılacağına Konsey karar verecekti. Bununla birlikte üye devletler bu süreç içinde zorlanmayacaklardı; bu amaçla Konsey’in kararlarını oybirliği ile alması öngörülmekteydi.

2. Dayanışma Hükümü

Üye ülkelere bir tür karşılıklı destek sağlama amaçlı bir hüküm getirme yönündeki öneriler Konvansiyon çalışmaları boyunca Atlantik yanlısı üye devletler ve tarafsız devletlerin itirazlarına maruz kalsa da Anayasal Antlaşma Taslağı’nda somutlaşmışlardır.¹²⁹ I-41(2) maddesine göre, ODGP ortak savunma politikasının gelişimini de kapsayacaktı. Bu şekilde Konsey’in karar vermesi halinde ortak savunma gerçekleştirilebilecekti. Anayasal Taslak’ta kullanılan bu ifade, AB Antlaşması’nın 17.

¹²⁷ ibid.

¹²⁸ ibid.,s.486

¹²⁹ Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe, Office for Official Publicatio, Luxembourg 2003

maddesindeki ifadeden daha kuvvetli şekilde oluşturulmuştur. Buna göre Konsey'in bu kararını beklemek istemeyen üye devletler, birlik çatısı altında daha yakın işbirliğini sağlayabileceklerdi. Bu çerçevede söz konusu yakın işbirliğinin taraflarından olan bir üye devletin, kendi topraklarında terör saldırısına uğraması halinde diğer taraf devletler, BM Antlaşması'nın meşru savunmaya ilişkin hükmü olan 51. maddesine uygun olarak, saldırıya uğrayan devlete güçleri dahilinde askeri ve diğer şekillerde yardım ve destek sağlayacaklardı. Karşılıklı savunma kapsamında daha yakın ilişkiler geliştirebilmek bakımından NATO ile daha yakın çalışılması da öngörülmekteydi.¹³⁰

Görüldüğü gibi bu düzenleme, tarafsız devletler bakımından *opt-in* mekanizmasına rağmen, askeri katılımı içerdiği için tarafsız devletler bakımından endişe verici kabul edilirken; Atlantik yanlıları bakımından ise NATO ile ilgili olarak belirsiz anlamları olabileceğinden şüpheli kabul edilmiştir.¹³¹

3. Avrupa Savunma Ajansı

Konseyin yetkisi altında çalışacak olan bir Avrupa Ajansı oluşturulması önerisi Hükümetlerarası Konferans ve Konvansiyon çalışmalarında öne sürülmüştür.¹³² Bu kurumun resmi adı, "Avrupa Silahlı Kuvvetleri, Araştırma ve Askeri Yetenekler Ajansı"dır. Bu kurumun önerilmesinin başlıca sebebi Avrupa Güvenlik ve Savunma

¹³⁰ Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe, Office for Official Publication, Luxembourg 2003

¹³¹ Robin White, "Defining a Constitution for The European Union", Reforming the European Union From Maastricht to Amsterdam, London, Longman, 2000, s.220

¹³² Howorth, loc.cit.

Politikası'nın gelişiminin, silahlı kuvvetler kapasitesinin nitelik ve nicelik bakımından arttırılmaksızın sağlanamayacağı gerçeğinin kabul edilmesidir. Bu çerçevede 2003 Selanik Zirvesi'nde Avrupa Savunma Ajansı'nın kurulması için Antlaşma'nın onaylanmasını beklemeye gerek olmadığı konusunda anlaşmaya varılmıştır. 2004 yılının başında Ajans'ın hedefleri ve rolü dört temel amaç çerçevesinde şekillendirilmiştir, bunlar¹³³ :

-AGSP'nin askeri yetenekleri konusundaki gereksinimlerini karşılayabilmek için daha anlaşılır ve sistematik bir yaklaşım benimseyerek çalışmak,

-Savunma yeteneklerine katkıda bulunmak ve Avrupa savunma sanayiinin yeniden yapılandırılmasına yardım etmek üzere teçhizat temininde işbirliği yapılması,

-Avrupa savunma teçhizatı pazarının oluşturulabilmesi ve daha derin ve yaygın düzenleyici yaklaşımların teşvik edilmesi,

-Savunmaya ilişkin araştırma ve teknolojilerin gelişiminin sağlanması, olarak sıralanmıştır.

Avrupa Savunma Ajansı, Savunma Bakanları düzeyinde ve Yüksek Temsilci'nin başkanlığında toplanacak bir yönetim kurulu tarafından yönlendirilecekti. Buna karşılık küçük bir bütçeye (2005 yılı verilerine göre 25 milyon euro) sahip olacaktı.¹³⁴

¹³³ Ibid.s.497

¹³⁴ Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe, Office for Official Publicatio , Luxembourg 2003

4. Avrupa Birliği Dışışleri Bakanı

Dış İlişkilere ilişkin olarak Avrupa Birliği bünyesinde daha önceden oluşturulan dönüşümlü Dönem Başkanlığı, Genel İşler Konseyi, Siyasi Komite, COREPER, Konsey Sekreteryası ve Komisyon'un Dış İlişkiler Genel Kurulu'na ek olarak; Yüksek Temsilci, Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Avrupa Birliği Askeri Komitesi ve Avrupa Birliği Askeri Personeli'nden oluşan ve Amsterdam ve Nice Antlaşmaları ile getirilen yeni kurumlar da yer almaktadır. Bu farklı kurumlar arasında koordinasyonun sağlanabilmesi için, Anayasal Taslak'ta bir Avrupa Dışışleri Bakanı'nın atanması öngörülmekteydi.¹³⁵ Bu göreve gelecek kişi, AB Konseyi'nin nitelikli oy çokluğuyla Avrupa Komisyonu Başkanı'nın da görüşü alınarak atanacaktı. Birliğin Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikasını yürütecek olan Bakan, aynı zamanda Komisyon Başkan Yardımcılarından birisi olacaktı. Yüksek Temsilci'nin ve Dış ilişkilerden sorumlu komisyoner'in görevlerini bir araya getiren bu görev, Avrupa Birliği'ni üçüncü ülkeler, uluslararası kuruluşlar ve konferanslar çerçevesinde temsil edecek ve siyasi diyalogu idare edecekti. Bu göreve atanacaklar beş yıl boyunca görev yapacaklardı. Bu görev yapısı itibarı ile, Avrupa projesi tarihinde hükümetlerarası ve uluslarüstü fonksiyonları bir kişi üzerinde toplayan ilk oluşum olacaktı.¹³⁶

¹³⁵ Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe, Office for Official Publication, Luxembourg 2003

¹³⁶ Howorth, op.cit., s. 502

III. AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN YAPISI

A. AGSP'NİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE OPERASYON YETENEĞİ

Balkan Savaşları'nın ardından Avrupa, kendi çevresinde gelişen olaylara askeri anlamda katılımı mümkün kılacak bir güce sahip olmanın gerekliliğini kabul etmiştir. Bu düşünceden hareketle, Avrupa küçük ve orta ölçekli çatışmalara müdahale edebilecek ve küçük çaplı askeri operasyonları yönetebilecek kapasitede askeri yeterliliğe ulaşmayı hedeflemiştir. Önceki bölümlerde bahsedildiği gibi, Petersberg Görevleri olarak belirtilen bu operasyonlar:

İnsani kurtarma görevleri,

Barışı koruma görevleri ve

Barışı sağlamayı da içeren kriz yönetimi görevleridir.

1997 yılında Amsterdam Antlaşması'nda düzenlenen 17.madde ile BAB'nin operasyonel yeteneğe kavuşmasını sağlamak amacıyla, BAB'ın Birlik'in gelişiminin tamamlayıcı bir parçası olduğuna ve AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın savunmaya ilişkin uygulamalarında BAB'ın desteğinin beklendiğine işaret edilmiştir.¹³⁷

1999 Helsinki Zirvesi sonrasında BAB'ın AB'nin bir parçası haline getirilmesine karar verilmiş ve güvenlik ve savunma konularında ortak Avrupa politikasının

¹³⁷Özlem Terzi, "New Capabilities, Old Relationships: Emergent ESDP and EU – Turkish Relations", Southeast European Politics, Vol.3, no.1,2002., s.43

güçlendirilmesi gerektiği ve Avrupa Birliği'nde askeri olmayan kriz yönetimlerinin de hedefler arasına alınması gerektiği kararına varılmıştır.¹³⁸

Bu çerçevede, Helsinki Zirvesi'nin ardından Nice Antlaşması ile Helsinki'de öngörülen ve geçici olarak tasarlanan kurumlar kalıcı hale getirilmiş ve Nice Antlaşması, AB Antlaşması'nın 17. maddesindeki BAB'a ilişkin hükümleri kaldırılarak, BAB'ın AB'ye entegre edilmesi sağlanmıştır.

Birliğe yeni savunma politikası kazandırma sürecinde NATO'nun sağladığı kaynakların ve sahip olduğu kapasitenin varlığı dikkate alınarak gereksiz tekrarlardan kaçınmaya özen gösterilmiştir.¹³⁹ Başlatılan sürecin bir Avrupa ordusu kurma hedefi taşımadığının belirtilmesine rağmen daha özerk hareket edebilmek adına üye devletlerden gönüllü olarak askeri personel ve teçhizat sağlanmasının beklenmesi dikkat çekicidir (Helsinki Zirvesi'nde üye devletlerden 2003 yılı sonuna kadar gönüllü olarak, 60 gün içinde konuşlandırılacak ve en az bir yıl boyunca görev yapabilecek 50.000-60.000 kişilik askeri personeli, Petersberg Görevleri kapsamındaki operasyonlarda kullanılmak üzere, hazır bulundurmaları istenmiştir).¹⁴⁰

Belirtildiği gibi Helsinki Zirvesi ile söz konusu operasyonların özerk ve etkili biçimde yürütülebilmesi bakımından siyasi rehberlik, stratejik yönlendirme, sağlama ve

¹³⁸ Erol Göka, "Helsinki'den sonra Avrupa'yı Düşünmek", *Avrasya Dosyası*, Kış 1999, Cilt 5, Sayı 4 s.248

¹³⁹ Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199912Helsinki_Excerpt.htm

¹⁴⁰ ibid.

tavsiyeler getirme fonksiyonlarının yerine getirecek yeni siyasi yapılar oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu yapıların oluşturulması sürecinde Bakanlar Konseyi etkili olacaktı. Bu kapsamda getirilen yeniliklerden birisi de Genel İşler Konseyi'nin AGSP'ye ilişkin konuların tartışılması sırasında Savunma Bakanları'nın da katılımı ile toplanacak olmasıdır.¹⁴¹

Helsinki Zirvesi ile oluşturulan ve Nice Antlaşması ile kalıcı hale getirilen organlardan birincisi, Siyasi ve Güvenlik Komitesi'dir. Komite, üst düzey Büyükelçilik yetkililerinden oluşan bir yapıya sahiptir. Komite'ye Konsey Genel Sekreteri ya da diğer görevi ile ODGP Yüksek Temsilcisi başkanlık etmektedir. Siyasi ve Güvenlik komitesi ile ODGP'nin askeri boyutu geliştirilmek istenmiştir. Askeri kriz yönetimi operasyonlarında Konsey'in yetkisi altında operasyonun siyasi kontrolünü yaparak, stratejik yönünü belirlemektedir. Belirlediği yönlendirici ilkeleri Avrupa Birliği Askeri komitesine göndermektedir.¹⁴²

Zirve'de belirtilen ikinci organ,¹⁴³ Avrupa Birliği Askeri Komitesi'dir. Üye devletlerin, askeri ataşe olan delegeler tarafından temsil edildiği komitede, üye devletlerin savunma konularındaki üst düzey yetkilileri yer almaktadır (Üye devletlerin daimi temsilciliklerinde bulunan askeri temsilciler ve Genel Kurmay Başkanları gibi yetkililer kastedilmektedir.). Komite, Siyasi ve Güvenlik Komitesine askeri tavsiyeler

¹⁴¹ ibid.

¹⁴² ibid

¹⁴³ Barış Özdal, Mehmet Genç, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Türkiye-AB ilişkilerine Etkileri, İstanbul, Aktüel Yayınları, 2005,s.32

getirmekte ve önerilerde bulunmaktadır. Komite başkanı savunmaya ilişkin kararların alındığı zamanlarda Konsey toplantılarına da katılacaktır.¹⁴⁴

Oluşturulan üçüncü organ ise AB Askeri Personeli'dir.¹⁴⁵ Bu oluşum da Konsey çatısı altında yer almaktadır ve askeri uzmanlık hizmetleri sunmak, AB önderliğinde yürütülecek askeri kriz önlenme operasyonlarında AGSP'yi desteklemek görevlerine sahiptir. Erken uyarı, durum değerlendirmesi, Avrupa ulusal ve çok uluslu güçlerinin belirlenmesi dahil Petersberg Görevleri için stratejik planlama yapmaktadır.

Bahsedilen bu organların yapısı ve işleyişine ilişkin konular aşağıda ayrıntılı olarak incelenmektedir.

1. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Kapsamında Nice Antlaşması ile Oluşturulan Yeni Organlar

a. Siyasi ve Güvenlik Komitesi

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası alanına giren konularda uluslararası gelişmeleri takip etmek ve bu doğrultuda görüşler hazırlayarak, politikaların belirlenmesinde Konsey'e yardımcı olmak amacı ile oluşturulan Siyasi ve Güvenlik Komitesi¹⁴⁶, bu

¹⁴⁴ ibid.,s.29

¹⁴⁵ Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V, < <http://ue.eu.int.pesc/default.asp?lang=eng>>

¹⁴⁶ Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V, < <http://ue.eu.int.pesc/default.asp?lang=eng>>

görevini kendi inisiyatifi ya da Konsey'in talebi üzerine yerine getirmektedir.¹⁴⁷ Tespit edilen politikaların uygulanışlarını takip etmekle de görevli olan komite, ODGP ile ilgili konularda diğer Konsey komitelerine ve ODGP alanında çalışan çalışma gruplarına yönlendirici ilkeler sunar. Dolayısıyla mevcut yapı içinde Siyasi ve Güvenlik Komitesi diğer, Konsey bünyesinde bulunan çalışma gruplarına hiyerarşik bakımdan üstün konumdadır.¹⁴⁸

Diğer çalışma gruplarının tematik ve coğrafi olarak çeşitli bölümlere ayrılmış olmalarına karşılık, Siyasi ve Güvenlik Komitesi görevleri bakımından böyle bir sınırlama bulunmamaktadır.

Komite, Avrupa Birliği Askeri Komitesi'ne yönlendirici ilkeler gönderirken ve AB Askeri Komitesi'nde görüşler ve tavsiyeler alırken, hiyerarşik bakımdan üstünlüğünü korumaktadır. Bunun yanında AB Askeri Komitesi Başkanı gerekli görüldüğü takdirde Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin toplantılarına katılabilmektedir.

Konsey bünyesindeki komitelere hiyerarşik bakımdan üstün olması, Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin farklı görev alanlarına ve çalışma usullerine sahip bu komite arasında koordinasyon sağlayabilmesi, çalışmalarını izleyip kontrol etmesi ve gerektiği durumlarda arabulucu olarak görev yapabilmesi nedeniyle söz konusu olmuştur.

¹⁴⁷ Özdal,op.cit.,s.31

¹⁴⁸ ibid.,s.32

Siyasi ve Güvenlik Komitesi çalışmaları sırasında, ortaya çıkan krizin niteliğini dikkate alarak, askeri yeteneklerin gelişimine ilişkin siyasi yönü belirlemektedir. Bu görevinin bir parçası olarak, Avrupa Birliği Askeri Komitesi'nin görüşlerini de dikkate almaktadır.¹⁴⁹

Kriz durumlarında Birlik'in vermesi gereken tepkileri belirleyerek, seçenekleri Konsey'e sunmaktadır. Söz konusu kriz durumlarında Konsey bünyesindeki çalışma grupları arasındaki koordinasyon Siyasi ve Güvenlik komitesi tarafından sağlanırken, AB'nin AGSP'ye ilişkin diğer kurumları ile koordinasyonun sağlanması ise, Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin COREPER toplantılarına katılması ile sağlanmaktadır¹⁵⁰.

Bir krize tepki verilmesi durumu ortaya çıktığında, Siyasi ve Güvenlik Komitesi Konsey'e çözüme katkıda bulunacak mümkün olan en tutarlı ve etkili seçenekleri sunmaktadır.¹⁵¹ Bu çerçevede komite, Konsey'e ortak eylem kabul etmesi için tavsiye görüşü de sunabilmektedir.

Sunduğu önlemler kabul edilen Siyasi ve Güvenlik Komitesi, bu önlemlerin uygulanışının denetimini ve etkilerinin değerlendirmesini yapmakla da görevlidir.

¹⁴⁹ Özdal,op.cit.,s.32

¹⁵⁰ Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V, < <http://ue.eu.int.pesc/default.asp?lang=eng>>

¹⁵¹ Özdal,op.cit.,s.31

Komisyon ve üye devletler , komiteyi kabul ettikleri veya almayı düşündükleri önlemler bakımından bilgilendirmektedirler.¹⁵²

Komite, Konsey'e sunulacak önerileri değerlendirirken, komuta zinciri, operasyon planı ve ve diğer stratejik askeri unsurları göz önüne almak durumundadır. Bu çerçevede, üçüncü ülkelerle danışma ve diyalog konusunda ve özellikle NATO ile ilişkiler kapsamında önemli role sahiptir.¹⁵³ Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Konsey Sekreteryası'nın bir parçası olan "durum merkezi" nin kendisine sağlayacağı bilgi ve istihbarattan yararlanarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin başkanı sıfatı ile Genel Sekreter/ Yüksek Temsilci, Komite'nin hazırladığı ve ortak eylemlerin tespit edilmesine ilişkin önerileri içeren raporu Bakanlar Konseyi'ne sunar ve çalışmalar konusunda Konsey'i bilgilendirir.¹⁵⁴

b. Avrupa Birliği Askeri Komitesi

Çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi alanlarında AB üye devletleri arasında askeri danışma ve işbirliğinin sağlanması amacıyla oluşturulan bu organ, Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne şu konularda tavsiyede bulunmaktadır¹⁵⁵:

¹⁵² ibid.,s.31

¹⁵³ ibid.

¹⁵⁴ Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V, < <http://ue.eu.int.pesc/default.asp?lang=eng>>

¹⁵⁵ Özdağ,op.cit.,s.33

- Askeri yönleri ile kriz yönetimi teriminin geliştirilmesi,
- Kriz yönetimi operasyonları ve durumların siyasi kontrolü ve stratejik yönüne ilişkin askeri yönler,
- Potansiyel krizlerin risk değerlendirmesi,
- Krizin yönetimi sırasında, kriz durumu ve etkilerinin askeri boyutu,
- Üzerinde anlaşmaya varılan prosedürlere göre yetenek hedeflerinin değerlendirilmesi ve gözden geçirilmesi,
- AB'nin, AB üyesi olmayan NATO ülkeleri, diğer ülkeler ve NATO'nun da içinde yer aldığı diğer kuruluşlar ile askeri ilişkileri,
- Operasyon ve tatbikatların maliyet tahmini.

Avrupa Birliği Askeri Komitesi kriz durumlarında Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin talebi ile harekete geçmektedir.¹⁵⁶ Komite, AB Askeri Personel Müdürü'nün stratejik askeri seçenekler oluşturması için faaliyet başlatmaya yönelik, bir direktif çıkarır. Daha sonra, AB Askeri Personeli tarafından geliştirilen stratejik askeri seçenekleri değerlendirir ve bu değerlendirmenin sonucunda vardığı çözüm önerilerini Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne bildirir.

Konseyl'in belirlediği askeri seçenekler çerçevesinde ise, Operasyon Komutanı için bir Başlangıç Planlama Direktifi oluşturur. Bu bağlamda Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne¹⁵⁷ :

¹⁵⁶ ibid,s.34

¹⁵⁷ ibid.s.33

-Operasyon Komutanı tarafından geliştirilen Operasyon Kavramı'na (*Concept of Operation*) ilişkin,

-Operasyon Komutanı tarafından hazırlanan taslak Operasyon Planı'na (*Operation Plan*) ilişkin önerilerde bulunur.

Bir operasyonun tamamlanma seçeneğine ilişkin önerilerini Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne sunan AB Askeri Komitesi, aynı zamanda bir operasyon sırasında, Operasyon Komutanı sorumluluğunda yürütülen askeri operasyonların uygulanmasını denetleyen bir organ olarak da görevlendirilmiştir.¹⁵⁸

Üyeleri askeri operasyona katkıda bulunan üye devlet temsilcilerinden oluşan Katılımcılar Komitesi'nde yer alır. AB Askeri Komitesi Daimi Başkanlığı'na sahip bir organdır (*Chairman of the EU Military Committee*). Başkan, Orgeneral rütbesi taşır ve atama yolu ile göreve gelir.¹⁵⁹ Görev yapmaya uygun kişiler üye devletlerin Genel Kurmay Başkanları gibi, savunma meselelerinde üst düzey yetkilileri tarafından uygun görülen prosedürlere göre seçilirler. Seçilen bu kişiler arasından bir kişi, Avrupa Birliği Askeri Komitesi toplantısından çıkacak tavsiyeye dayanılarak, Konsey tarafından atanır. Görev süresi, olağanüstü haller dışında üç yıl olan Başkan, yetkisini Avrupa Birliği Askeri Komitesi'nden almaktadır. Gerekli görülen durumlarda, uluslararası alanda hareket yeteneğinin sağlanması açısından Başkan, Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nde ve

¹⁵⁸ Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V, < <http://ue.eu.int.pesc/default.asp?lang=eng>>

¹⁵⁹ ibid.

uygun olduğu durumlarda Konsey toplantılarında, Avrupa Birliği Askeri Komitesi'ni temsil eder.¹⁶⁰

Başkan AB Askeri Komitesi'nin sözcüsü konumundadır. AB kriz yönetimi yapısı içinde tutarlılığın sağlanması için tüm askeri konulara ilişkin olarak Avrupa Birliği Yüksek Temsilcisi'ne askeri danışmanlık yapar. Avrupa Birliği Askeri Komitesi adına AB Askeri Personeli Genel Müdürlüğü'ne yönelik direktifler ve yönlendirici ilkeler çıkarır, AB askeri hareketleri sırasında Operasyon Komutanı ile öncelikli Temas noktası olarak hareket eder. Bu görevlerini yerine getirirken AB Askeri Komitesi Başkanı, birimler arasında uzlaşının sağlanabilmesi amacıyla tarafsızlıkla hareket etmek durumundadır¹⁶¹.

c. Avrupa Birliği Askeri Personeli

Avrupa Birliği Askeri Personeli, Konsey yapısı altında askeri uzmanlık hizmetinde bulunmakta ve AB'nin yönettiği kriz yönetimi operasyonlarında, operasyonun idaresi dahil tüm aşamalarda AGSP'yi desteklemektedir.¹⁶²

Erken uyarı, durum değerlendirmesi, Avrupa ulusal ve çok uluslu güçlerinin tespiti dahil Petersberg Görevleri için stratejik planlama yapmak ve Avrupa Birliği Askeri Komitesi tarafından belirlenen kararları uygulamak durumundadır.¹⁶³

¹⁶⁰ Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V, < <http://ue.eu.int.pesc/default.asp?lang=eng>>

¹⁶¹ ibid.

¹⁶² Özdağ,op.cit.,s.35

¹⁶³ ibid.

AB Askeri Komitesi ve Avrupa Birliği için kullanılabilecek askeri kaynaklar arasında bağlantının sağlanmasıyla da görevlendirilmiştir. AB Askeri Komitesi kararlarını ve yönelendirici ilkelerini uygulamakla yükümlüdür.

Avrupa Birliği Askeri Komitesi'ni Petersberg Görevleri bakımından stratejik planlama aşamasında askeri boyutlar bakımından bilgilendirme ve AB Askeri Komitesi'ne durum değerlendirmesi yapılması sırasında uzmalık yardımıyla bulunma görevlerinden başka, AB önderliğinde gerçekleştirilen operasyonlara ve AB'nin NATO kaynak ve olanaklarını kullanıp kullanmayacağına ilişkin destekleme misyonuna da sahiptir¹⁶⁴.

Avrupa Birliği Askeri Personeli'nin, ilgili üye devletler için, NATO Savunma Planlama Süreci (*Defence Planning Process*) ve Barış İçin Ortaklık'ın (*Partnership for Peace*) planlama ve gözden geçirme süreci ile üzerinde anlaşılmış prosedürlere uygun olarak yetenek hedeflerini inceleme, değerlendirme ve gözden geçirme sürecine katkıda bulunacağı da belirtilmektedir. AB Askeri Personeli'nin üye devletler tarafından eğitim, tatbikat ve birlikte işlerlik konularında AB'nin kullanımına verilen güçler ve yeteneklere ilişkin inceleme ve tavsiyede bulunma görevi bulunmaktadır.¹⁶⁵

Helsinki raporu EK 5'te "durum merkezi" ne askeri bilgi sağlamak ve değerlendirmelerini almak, Petersberg Görevleri için geliştirilmiş stratejik planın askeri

¹⁶⁴ Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V, < <http://ue.eu.int.pesc/default.asp?lang=eng>>

¹⁶⁵ Özdağ,op.cit.,s.37

yönlerini yönetmek sorumluluğu yüklenen Avrupa Birliği Askeri Personeli, Avrupa ulusal ve uluslararası güçlerinin tespit edilmesi ve listelenmesi ve NATO ile koordinasyonun sağlanması işlevlerini de yerine getirir.

AB'nin kullanımına tahsis edilen üye devletlere ait güçlerin eğitimi ve tatbikatlarından oluşan gelişim ve hazırlık süreçlerine de katıda bulunmaktadır. NATO Prosedürlerinin kullanımı dahil, AB kriz yönetimi prosedürlerini programlar, planlar, yürütür ve askeri yönlerini değerlendirir. Bu görevi kapsamında, istihbarat kuruluşları ve diğer kaynaklardan gerekli özel bilgileri talep edebilir.¹⁶⁶

Avrupa Birliği Askeri Personeli, Avrupa Birliği Askeri Komitesi'ne sunacağı seçenekleri şu aşamalar yoluyla belirlemektedir¹⁶⁷:

- Geniş askeri aktivite seçeneklerini tanımlar,
- Bu seçenekleri detaylı olarak geliştirip inceleyerek, dış kaynaklardan alınacak yardım için uygun planlama yapar,
- Yapılan bu çalışmaların sonuçlarını değerlendirir ve gerekiyorsa yeni çalışmalar başlatır,
- Uygun öncelikler ve tavsiyeler ile birlikte genel değerlendirmeyi Avrupa Birliği Askeri Komitesi'ne sunar.

Avrupa Askeri Personeli'nin askeri seçeneklerin askeri olmayan yönlerine de katkıda bulunması mümkündür. Komisyon'un yetki alanında bulunan insani yardım, orta

¹⁶⁶ ibid.,s.38

¹⁶⁷ Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V, < <http://ue.eu.int.pesc/default.asp?lang=eng>>

vadeli kalkınma perspektifleri gibi alanlarda tavsiyelerde bulunma imkanı söz konusudur.¹⁶⁸

Operasyon zamanlarında operasyonun askeri yönlerini devamlı olarak gözetlemektedir. Görevli operasyon komutanı ile koordineli olarak stratejik analiz yürütür. Kriz yönetimi durumlarında kriz hareket birimleri oluşturabilir.¹⁶⁹

Avrupa Birliği Askeri Personeli kurumsal olarak Konsey Sekreteryası'nın Yüksek Temsilciye bağlı bölümüdür.¹⁷⁰ Avrupa Birliği Askeri Komitesi altında, Korgeneral rütbesi taşıyan Avrupa Birliği Askeri Personeli Genel Müdürü'nün başkanlığında çalışmalarını sürdürür.

2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın İşleyişinde Etkili Olan Kurumlar

AGSP'nin yeterli askeri olanaklara ve kaynaklara ulaşabilmesini sağlamak bakımından 2000 yılından sonra oluşturulan yeni organların haricinde, karar alma ve alınan kararların uygulanması çerçevesinde rol alan AB'nin temel kurumları, AB'nin kendilerine yüklediği temel misyonların yanı sıra Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın

¹⁶⁸ ibid.

¹⁶⁹ ibid.

¹⁷⁰ Özdağ,op.cit.,s.37

yürütülmesi ve ODGP'nın AGSP'ye ilişkin yönlerinde rol almak bakımından da kilit konumdadırlar.

AB içinde, 6 ay süresince, sırayla Konsey Başkanlığı'nı üstlenen üye ülkelerin görev aldığı Dönem Başkanlığı, resmi ve gayri resmi Konsey toplantılarını organize eder. Avrupa Konseyi toplantılarını da söz konusu üye ülkenin başkanı yönetir. Dönem Başkanlığı, yasama ve karar alma sürecinde önemli bir rol oynadığı gibi, dış ilişkiler, savunma ve güvenlik konularında da Yüksek Temsilci'nin desteği ve işbirliği ile çalışmalarını sürdürür, gerekli önerileri ve devam eden çalışmalar hakkındaki değerlendirmeleri hazırlar.

Genel İşler Konseyi, AB üyesi ülkelerin dışişleri bakanlarının katılımı ile toplanan Avrupa Birliği Bakanlar Konseyine verilen isimdir. Genel İşler Konseyi her ay düzenli olarak toplanmaktadır. Konsey grupları arasında hiyerarşik bakımdan en üst konuma sahiptir ve diğer gruplarda üzerinde anlaşma sağlanamayan konular Genel İşler Konseyi'nde görüşülmektedir. 21-22 Haziran 2002 tarihlerinde yapılan Seville Avrupa Zirvesi'nde, Genel İşler Konseyi'nin adı Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi olarak değiştirilmiştir. Bu çerçevede, Konsey'in sorumlu olduğu alanlar¹⁷¹,

-Avrupa Konseyi toplantılarına yönelik hazırlıkların yapılması,

I. ¹⁷¹ The Council of the European Union, http://europa.eu/institutions/inst/council/index_en.htm

-Avrupa Konseyi toplantı sonuçlarının uygulanmasının takibi, Birlik ile ilgili kurumsal ve idari konular,

-Birliğin birden fazla politikasını etkileyen konular,

-Ekonomik ve Parasal Birliğin işleyişi ile ilgili olarak Avrupa Konseyi tarafından sorumluluk verilen konular,

-Ortak Dışışleri ve Savunma Politikası, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, dış ticaret, kalkınma, işbirliği ve insani yardım dahil olmak üzere AB'nin tüm dış politika eylemleri olarak belirlenmiştir.

Siyasi Komite¹⁷² (*Political Committee / PoCo*) ise, üye devletlerin siyasi departmanlarının başkanlarından oluşan ve üye devletlerin Dışışleri Bakanları'nın, AB'nin dış ve güvenlik politikalarının şekillendirilmesinde anahtar rol oynadığı Brüksel temelli bir komitedir.

Diğer bir etklili kurum da COREPER'dir. Üye ülkelerin AB nezdindeki Daimi Temsilcileri'nden (Büyükelçiler'den) oluşan COREPER, AB Bakanlar Konseyi gündeminde yer alan konuların hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. Komisyon'un hazırladığı yasa teklifleri ve tavsiyeler, öncelikle COREPER tarafından ele alınır, daha sonra Bakanlar Konseyi'nde gündeme alınır. Daimi Temsilcilerin oybirliğiyle kabul ettiği teklifler ilgili Bakanlar Konseyi'nde öncelikli gündem maddesi olarak ele alınmaktadır ve "Gündem A" olarak adlandırılmaktadır. COREPER'de oybirliğinin sağlanamadığı konular ise ikinci derece öncelikli sayılır "Gündem B" başlığı altında

¹⁷² ibid.

değerlendirilir. Bu nedenle COREPER, Topluluğun karar alma sisteminde son derece önemli bir görev üstlenmektedir. Coreper I, Daimi Temsilciler'in yardımcılarında oluşur ve teknik konularda çalışmalar yapar, Coreper II ise Daimi Temsilciler'den oluşur ve siyasi konuları ele alır.¹⁷³

AGSP'nin işleyişinde etkili olan diğer kurumlar ise Konsey Sekreteryası ve Komisyon'un Dış İlişkiler Genel Kurulu'dur.¹⁷⁴ (*Council Secretariat, Commission's Directorate General for External Relations-DG Relex*) Bakanlar Konseyi'nin bir Başkanı bir de Genel Sekreteri bulunmaktadır. Genel Sekreter aynı zamanda Yüksek Temsilci sıfatıyla görev yapmaktadır. Genel Sekreter, Konsey Sekreteryası'na başkanlık eder¹⁷⁵.

Komisyon'un Dış İlişkiler Genel Kurulu, Dış İlişkilerden Sorumlu Komisyoner'e ve diğer komisyonerlere AB için etkili ve tutarlı bir dış ilişkiler politikası oluşturulması çalışmalarında yardımcı olmaktadır.

3. AGSP'nin Operasyon Yeteneği

St Malo Deklarasyonu'nundan bu yana, gerek Zirveler, gerekse bu Zirveler'de alınan kararlar doğrultusunda kurucu antlaşmalarla getirilen yeni düzenlemeler kapsamında Avrupa, askeri yeteneklerini geliştirmek ve kuvvetlendirmek kararlılığını

¹⁷³ Key Facts and Figures About the European Union, Office for Official Publication, Luxembourg 2003

¹⁷⁴ http://europa.eu/institutions/inst/council/index_en.htm

¹⁷⁵ http://europa.eu/institutions/index_en.htm

göstermiştir. Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin NATO'nun Avrupa Kanadı'nı oluşturan bir oluşum olarak başlamasıyla hız kazanan süreç, Avrupa'nın NATO'dan ve ABD'den bağımsız ve özerk hareket edebilme yönünde duyduğu istek doğrultusunda AB çatısı altında devam etmiş ve Avrupa Savunma Kimliği'nin AB yapısı altında Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na dönüşmesi ve askeri olanaklardan yararlanabilmek bakımından AB Antlaşması ile BAB'ın sisteme dahil edilmesiyle devam etmiştir. Helsinki Zirvesi ile geçici olarak oluşturulan yeni kurumlar, Nice Antlaşması ile kalıcı hale getirilmiş, takip eden zirvelerde konu üzerinde çalışmaların sürdürüldüğü görülmüştür. Avrupa Birliği'nin bölgede askeri ve siyasi açıdan ağırlığını arttırmak ve transatlantik bağlarını gevşetmek için gösterdiği çabanın öngörülen sonuçları doğurup doğurmadığı tartışmalı bir konudur.

Öncelikle AGSP'nin gelişimi kurucu antlaşmalarda yer almakla birlikte, ciddi bir anayasal tanım üzerine yerleştirilmemiştir. Antlaşma hükümlerinde Ortak Güvenlik Politikası'nın nasıl işleyeceğine açıkça değinilmemektedir.¹⁷⁶

Diğer taraftan askeri yetenekler bakımından 2001 Laeken Zirvesi'nde askeri operasyonları gerçekleştirebilecek konumda olduğu vurgulanırken, hangi tür kriz yönetimi operasyonlarında yer alabileceğini, bunları sonuç bildirgesinin Ek 3 bölümünde sayarak belirtmiş ve askeri yeteneklerinin sınırlarını çizmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Laeken'de belirtildiği gibi askeri operasyonları gerçekleştirebilecek kapasiteye sahip olmakla birlikte, bu kapasitenin henüz gelişmeye çok açık bir konumda

¹⁷⁶ Özdağ,op.cit.,s.38

olduğu da anlaşılmaktadır. Aynı bildirgede Birlik, askeri yeteneklerinin gelişmesine paralel olarak, daha kapsamlı operasyonlarda yer almaya kararlı olduğunu da belirtmektedir.¹⁷⁷

Avrupa Birliği, askeri yetenekleri bakımından sahip olduğu eksikler tamamlanana kadar kendisini güvenlik ve savunmaya ilişkin konularda “kısmen işler”¹⁷⁸ olarak ilan etmiştir. Bahsedilen eksiklikler arasında, keşif uyduları, birlikleri çatışmanın bulunduğu yere götürebilmek için stratejik ulaştırma yetenekleri, çok fazla kayıp vermeksizin, yüksek teknolojiye sahip silahlarla saldırıya geçebilme olanakları ve NATO’da yer alan SHAPE kurumundakine benzer nitelikte bir askeri stratejik planlama kapasitesi yer almaktadır.¹⁷⁹

Bu açıdan bakıldığında AGSP’nin etkili bir biçimde gelişimi açısından, AB’nin özerk hareket etme isteğinden vazgeçmeden, NATO ile koordinasyon ve işbirliği ilişkisi içinde hareket edebilmesi önemli bir meseledir.¹⁸⁰ Bu konuda tartışma konusu olan iki husus bulunmaktadır. Bunlardan birincisi “Güvenceli Erişim”, diğeri ise AB’nin güvenlik ve savunma konularında özerkliğini koruması meselesidir.¹⁸¹

¹⁷⁷ Laeken Zirvesi Sonuç Bildirgesi, http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200112Laeken_Excerpts.pdf

¹⁷⁸ Özdal,op.cit.,s.39

¹⁷⁹ ibid.,s.40

¹⁸⁰ Martin Trybus,”The Limits of European Community Competence for Defense”, European Foreign Affairs Review, vol.9, no.2, 2004, s.200

¹⁸¹ Özdal, op.cit., s.41

Güvenceli Erişim AB'nin ihtiyaç duyduğu zaman NATO'ya danışmadan da NATO'nun imkanlarından yararlanma beklentisi içinde olmasını ifade etmektedir. Bu kavram bir bakıma askeri imkanlar açısından “garanti edilmiş” kullanma hakkını ifade etmektedir. NATO üyesi olup AB'ye üye olmayan ülkeler bu beklentiye kendi çıkarlarını savunarak beklendiği gibi itiraz etmektedirler.

Avrupa Birliği, Zirve Sonuç Bildirgeleri'nde ve AGSP'ye ilişkin olarak alınan kararlarda, alınacak önlemlerin ve getirilecek düzenlemelerin NATO prosedürlerine uygun olacağından ve gereksiz tekrarlardan kaçınılacağından sık sık bahsetmektedir. Bunun yanında kriz durumlarında Avrupa Birliği Askeri Personeli'nin AB önderliğinde yapılacak operasyonlarda görev yapacak güçleri tespit ederken, ulusal planlama subayları ve NATO Planlama görevlileri ile (SHAPE bünyesinde) ilişkide olacağını bildirmektedir.¹⁸²

Bu gerekliliklere karşın, NATO ile ilişkilerin hangi biçimde şekillendirileceği, AGSP'ye ilişkin bir çok öge gibi henüz tamamlanma aşamasında bulunmaktadır. Zirve metinlerinde hem NATO ile ilişkilerin şeffaflık işbirliği ve danışma çerçevesinde geliştirileceği belirtilirken, diğer taraftan ise karar alma özerkliğinin korunması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bu beklentinin nasıl gerçekleştirileceğine açıklık getirilmemektedir. Metinlerde yer alan bu söylemlerin iki yönlü olmasının nedeni

¹⁸² ibid.,s.40

Atlantik yanlısı olanlar¹⁸³ (başta İngiltere ve Benelüks ülkeleri) ve Avrupa’cılar¹⁸⁴ (Fransa’nın başı çektiği grup) arasındaki fikir ayrılıklarıdır. ¹⁸⁵

Atlantik yanlısı olanlar, NATO’ya zarar verecek ve ABD’nin geri çekilmesine neden olacak girişimlerden çekinmektedirler. Bu durumun Avrupa ve ABD arasında bölünmeye yol açacağından ve dengenin bozulacağından endişe etmektedirler.

Diğer taraftan Avrupa’cılar ise, ABD’den bağımsız bir Avrupa inisiyatifinin beklentisi içinde olmuşlardır. ABD’nin baskın konumda bulunmasından rahatsızlık duyan bu grup, AGSP çerçevesinde daha özerk ve bağımsız hareket edebilmenin Atlantik’in diğer tarafı ile ilişkileri daha dengeli hale getireceği görüşünü savunmaktadırlar.¹⁸⁶

Bahsedilen görüş ayrılıklarının izleri yukarıda belirtildiği gibi Zirve sonuç bildirgelerinde ve diğer düzenlemelerde de görülmektedir; ancak sorunun çözümüne ilişkin net ve kesin bir tutum ortaya koymayı sağlayacak etkili bir yaklaşım geliştirilememiştir.

AB ve NATO arasında yeteneklerin paylaşımına olanak sağlamak amacıyla Nisan 1999’da NATO’nun 50. yıl Zirvesi’nde “Berlin Plus” olarak adlandırılan

¹⁸³ *Atlanticists*

¹⁸⁴ *Europeanists*

¹⁸⁵ Jiri Sedivy, Marcin Zaborowski , “Old Europe, New Europe and Transatlantic Realtions”, European Security, vol.13, part I of II Autumn 2004, no.3, s.210

¹⁸⁶ *ibid.*, s.211

düzenleme kabul edilmiştir. Bu düzenleme ile NATO, AB'nin güvenlik ve savunma meseleleri çerçevesinde attığı adımları memnuniyetle karşıladığı ve AGSP'nin gelişimini desteklemek için AB'nin NATO kaynaklarından yararlanmasını sağlayacak düzenlemelerin tamamlanacağını belirtmiştir.¹⁸⁷

Bu düzenlemeler AB'ne NATO'nun planlama olanaklarına “garantili erişim”i¹⁸⁸ sağlama beklentisini ortaya koymaktadır. AB önderliğinde yürütülecek kriz önleme operasyonlarında NATO olanakları ve imkanlarının kullanıldığı hallerde, NATO'nun planlama kaynaklarından yararlanılacaktır. Buna karşılık, NATO kaynaklarından yararlanılmayan bir operasyonda ise, üye devletlerin ulusal merkezlerinin planlama imkanlarından yararlanacaklardır. Bu çerçevede yeni kurumlardan Avrupa Birliği Askeri Komitesi ve Avrupa Birliği Askeri Personeli yukarıda belirtildiği gibi önemli fonksiyonlara sahiptirler.¹⁸⁹

2000 Nice Zirvesi ile AB önderliğinde yürütülecek operasyonlarda, AB üyesi olmayan Avrupa ülkelerinin de katılımını sağlayacak düzenlemeler ortaya koyulmuştur. Buna göre, 15 AB ülkesi ve 15 AB üyesi olmayan ülke arasında kriz dışı diyalog ve danışma sistemi önerilmiştir. Ayrıca AB üyesi olmayan ülkeler AB misyonundan bir temsilciyi AGSP'ye ilişkin gelişmeleri takip etmek üzere, bir askeri ateşeyi de AB Askeri Personeli ile ilişki kurmak üzere atayabilecekti.¹⁹⁰ 15 AB üyesi olmayan ülke

¹⁸⁷ Özdal, op.cit., s.40

¹⁸⁸ ibid.,s.41

¹⁸⁹ Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V, < <http://ue.eu.int.pesc/default.asp?lang=eng>>

¹⁹⁰ Özdal,op.cit.,s.41

arasından NATO üyesi olanlar, AB önderliğinde yapılan ve NATO kaynaklarının kullanıldığı operasyonlarda otomatik katılım hakkına sahip olacaklardır. NATO kaynaklarının kullanılmadığı operasyonlarda ise, söz konusu AB üyesi olmayan 15 ülkeye danışılarak, bu ülkeler operasyona davet edilebileceklerdi. Operasyona katılmayı seçmeleri halinde, operasyonun yürütülmesi sırasında, üye devletlerle aynı haklara ve yükümlülöklere sahip olacaklardır.¹⁹¹ Bu tip AB üyesi olan ve AB üyesi olmayan devletlerin bir arada yer aldığı operasyonlarda, operasyonun yürütölmesine ilişkin günlük kararlar “Katkıda Bulunanlar Komitesi” tarafından alınacaktır.¹⁹²

B. AGSP’NİN OPERASYON YETENEĞİ’NİN KULLANILDIĞI ÖRNEK OLAYLAR (AB ÖNDERLİĞİNDE SÜRDÜRÖLEN OPERASYONLAR)

1. Bosna-Hersek¹⁹³

a. ALTHEA

2 Aralık 2004’te AB, NATO’nun tamamlanan SFOR misyonunu izleyen bir askeri operasyon olan EUFOR- ALTHEA Operasyonu’nu başlatmıştır. ALTHEA’nın başlıca hedefleri¹⁹⁴ :

¹⁹¹ ibid

¹⁹² ibid., s.42

¹⁹³ <http://www.eupm.org/>

¹⁹⁴ <http://www.euforbih.org/>.

-Bosna-Hersek'te, Dayton/Paris Antlaşması'nın Ek 1A ve Ek 2 bölümlerinde öngörülen sorumluluklar çerçevesinde caydırıcılık sağlamak ve

-Güvenli ve tehlikesiz bir ortam sağlanmasına katkıda bulunmaktır.

AB, SFOR ile aynı güçte olan (7,000 kişilik birlik) bir askeri kuvveti (EUFOR) bölgeye konuşlandırmıştır.

b. EUPM¹⁹⁵

EUPM, AB Özel Temsilcisi'nin yönlendirmesi ve koordinasyonu altında, Bosna Hersek'te hukukun üstünlüğü anlayışını yayma hedefinin bir parçası olarak ve kılavuzluk, izleme ve inceleme görevlerini yerine getirerek, bölgede sürdürülebilir, profesyonel, Avrupa'daki ve uluslararası standartlara uygun ve çok etnikli bir anlayışla çalışan bir polis teşkilatı oluşturulmasına yardım etmek üzere kurulmuştur.

2. Makedonya

Makedonya'da, Concordia adı altında, NATO'dan devralınarak, 31 Mart 2003 tarihinde başlatılan operasyon, AB'nin Berlin Plus antlaşmaları doğrultusunda, NATO kaynaklarını ve olanaklarını kullanarak başlattığı ilk operasyon olma özelliğine sahiptir. Concordia Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası bakımından kapsamlı bir yaklaşımın oluşturulmasına sahne olmuş ve NATO'nun uluslararası izleme ve bölgede görülebilir varlığı sağlama görevini devam ettirmiştir. Temel amaç, Makedonya'da stabilizasyonun sağlanmasına katkıda bulunmak ve toplumun bütünleşebilmesi ve güven kazanabilmesi

¹⁹⁵ <http://ue.eu.int/>

için gerekli desteği sağlamaktı.¹⁹⁶ Bu doğrultuda EUFOR bütün olanakları ve araçları ile uluslararası kuruluşların çabalarına, eski kriz bölgesine odaklanarak, destek verecekti. AB'nin ilk Askeri Operasyonu olan Concordia 15 Aralık 2003'te sona ermiştir. Askeri operasyonun yanı sıra AB Polis misyonu (EUROPOL Proxima, Aralık 2003- Aralık 2005) ve Polis Tavsiye Ekibi (EUPAT, Aralık 2005'ten itibaren) ile de Makedonya'daki faaliyetler sürdürülmüştür.¹⁹⁷

4. Kongo Demokratik Cumhuriyeti

12 Haziran 2003'te Konsey, Kongo'da askeri bir operasyon gerçekleştirilmesine karar vermiş ve bir operasyon planı kabul etmiştir. Operasyona ARTEMIS adı verilmiştir ve BM'le koordineli olarak¹⁹⁸ yürütülmüştür. Operasyonun amaçları arasında stabilizasyon ve güvenliğin sağlanması ve başkentte insani koşulların geliştirilmesi belirtilmektedir. Operasyon 1 Eylül 2003 tarihinde son bulmuştur.¹⁹⁹

AB, bu operasyonlardan başka 2004-2006 yılları arasında Gürcistan'da ve Irak'ta hukukun üstünlüğünün sağlanmasına ilişkin görevleri, Afrika Birliği'ne Dafur'da destek veren AMIS II görevi, Endonezya'da izleme görevi, Moldova ve Ukrayna'da AB Sınır

¹⁹⁶ <http://www.delmkd.cec.eu.int/en/Concordia/>

¹⁹⁷ *ibid.*

¹⁹⁸ Güvenlik Konseyi'nin 1484 numaralı ve Konseyin 5 Haziran 2003 tarihli Ortak hareket kararı çerçevesinde gerçekleşmiştir.

¹⁹⁹ <http://ue.eu.int/>

Desteği görevi, Filistin’de Filistin Polis Desteği için Koordinasyon Bürosu oluşturulması görevi ve yine Filistin’de AB Sınır Desteği görevlerini başlatmıştır.²⁰⁰

VI. AGSP’YE İLİşKİN DEğERLENDİRMELER

A. NEOREALİST TEORİ ÇERÇEVESİNDE AGSP

Avrupa Birliği 1999 yılından bu yana güvenlik meselelerinde özerk hareket edebilme yeteneklerini arttırma yoluna gitmiştir. Bu erevede Yüksek temsilci Javier Solana’nın da çabalarıyla 2003 yılında bir strateji belgesi hazırlanmıştır : “A Secure Europe in a Better World”²⁰¹ Bunun yanı sıra ne Fransa ve Hollanda’nın Avrupa Anayasa’sını veto etmeleri, ne de 2003 Irak Savaşı sırasında Avrupa içinde ortaya çıkan belirgin görüş ayrılıkları güvenlik ve savunma konularında gerçekleştirilen ilerlemelerin önüne geebilmıştir.

Bu bağlamda Avrupa’nın kendi içinde yer alan belirgin görüş ayrılıkları ve gerekenden yavaş işleyen mekanizmalarına rağmen, güvenlik konularında çalışmaların neden duraksamadığının anlaşılabilmesi bakımından öncelikle en başından itibaren neden NATO’dan ayrı olarak savunma ve güvenlik konularıyla ilgilenildiğine dikkat edilmesi gerekir.

²⁰⁰ <http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/>

²⁰¹ European Council, European Union, “A Secure Europe in a Better World”, European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003, <http://www.iss-eu.org/solana/solanae.pdf>

Avrupa Birliği'nin kendi bölgesindeki sorunlarla daha özerk biçimde ilgilenebilmesi ve bu bölgenin dışında kalan sorunlara ilişkin görüşlerini dünyaya duyurabilmeyi istemesi iki nedene dayanmaktadır.²⁰² Birinci olarak Avrupa devletleri, sorunların çözümü konusunda Amerika Birleşik Devletleri'nin her zaman yanlarında olacağından kuşku duymaktadırlar. ABD kendisini ilgilendirmeyen meselelerde Avrupa'yı yalnız bırakabileceğinden, söz konusu koşullarda Avrupa devletlerinin ABD desteği olmaksızın kendi başlarına hareket edebilmesini sağlayacak imkan ve yeteneklere sahip olmaları ihtiyacı doğmaktadır. İkinci olarak, var olan bir çok sorunun çözümünde Avrupa devletlerinin önemli bir bölümü ABD'nin sorunun çözümü yolunda sergilediği yaklaşımı ve kullandığı yöntemleri doğru bulmamaktadırlar.

Bu çerçevede Avrupa, ABD'den yakın bir tehdit algılamaksızın sadece güç dengesi sağlamak amacıyla kendini özerk hareket etmeye hazırlamaktadır. Bu dengeleme hareketinin açıklamasını neorealist teori çerçevesinde yapmak mümkündür. Neorealist teori bize AGSP'nin geçmişini açıklama olanağı tanıdığı gibi geleceği konusunda öngörülerde bulunmamıza da yardımcı olmaktadır. Barry R. Posen'a göre²⁰³ teori, davranışların dengelenmesini öngörmektedir. Bu noktada devletlerin ABD'den gelen yakın bir askeri tehdidi algılayıp algılamamalarının bir önemi yoktur. Yazara göre burada süper güce karşı önceki deneyimlere dayanan ve öngörülemez tutumlarından kaynaklanan bir güven eksikliği bulunmaktadır ama bir tehdit algısından söz edilmemektedir.

²⁰² Posen, Barry R., "European Union Security and Defense Policy : Response to Unipolarity?", Security Studies, 15, no.2 (April-June 2006), s.150

²⁰³ *ibid.*, s.151

Avrupa bakımından ABD’den gelen bir tehdit algısı bulunmamakla birlikte Avrupa’yı dengeleme hareketine iten faktörler yukarıda belirtildiği gibi birinci olarak ABD’nin kendisini ilgilendirmedeğini düşündüğü meselelerde Avrupa’yı yalnız bırakma ihtimali, ikinci olarak ise Avrupa’da ABD’nin sorunları ele alış biçiminden duyulan rahatsızlıktır.

Avrupa Birliği’nin askeri yetenekleri ile ABD’ninkiler karşılaştırıldığında arası kapanmayacak büyük bir boşluğun var olduğu kuşkusuzdur. Buna karşılık AB ülkeleri ABD’nden sonra askeri bakımdan en gelişmiş donanıma sahip ülkelerden oluşturmaktadırlar.²⁰⁴ Avrupa’nın askeri yeteneklerini ABD ile denk hale getirmesi mümkün görünmemekle birlikte yalnız kaldığı noktada özerk hareket edebilmeyi sağlayacak alt yapıyı kurması da, Birliğin siyasi hedefleri göz önüne alındığında kaçınılmaz görünmektedir.

Neorealist teoriye göre sistemde var olan anarşi nedeniyle devletler kendilerini savunmak ve varlıklarını koruyabilmek için kendi hazırlıklarını yaparlar. Bu kapsamda eğer bir devlet kendi göreceli gücünü artırma yoluna giderse, yani askeri gücünü artırır, belli bir coğrafyayı ve/veya kaynakları hakimiyeti altına alır ve başka devletlerle ittifaklar oluşturursa, bu duruma diğer devletler de benzer şekilde karşılık vermeyi seçeceklerdir. Devletler hayatta kalabilmek için belli davranış kalıplarını benimserler.²⁰⁵ Birinci gruptakiler büyük güçlerle dengede olabilmek için yeteneklerini artırır ve imkan varsa yeni ittifaklar kurarlar. Buna karşılık bazen bu kategorideki devletler, yükü ve

²⁰⁴ Salmon,Trevor, “The European Union : Just An Alliance or a Military Alliance?” , Journal of Strategic Studies, vol 29, no.5, s.814

²⁰⁵ ibid.,s.154

riskleri bir başka güçlü devletin üstlenmesini tercih edip geride kalmayı seçebilmektedirler. İkinci grupta yer alan devletler ise kendilerini güçlü devletlerin liderliğine bırakıp kendi konumlarını güçlendirmeyi umarak riske girerler.

Neorealist teoriye göre uluslararası politikada güç anahtardır.²⁰⁶ Bu nedenle sistemdeki güç dağılımı önem kazanmaktadır. Tarihsel olarak kabul gören çok kutuplu ve iki kutuplu sistemlerin yanında realistler bugün tek kutupluluğu da dikkate almak zorunda kalmışlardır. Bugün var olan sistemde ABD sadece askeri bakımdan değil ekonomik ve teknolojik bakımdan da rakipsiz konumdadır.Çin'in hızlı büyüüşüne rağmen ABD'nin maddi üstünlüğünün uzun yıllar devam edeceği anlaşılmaktadır.

Sistemde rakibi bulunmayan ve koalisyonlarla dahi kendisine denk bir gücün oluşturulamadığı devletler, sahip oldukları süper güç konumlarını suiistimal edebilirler²⁰⁷. Büyük güçler sahip oldukları rakipsiz yeteneklerin verdiği güvenle zaman zaman diğer devletlerin memnuniyetsizliğini doğuran davranışlar sergilemektedirler.

Bu çerçevede birinci olarak, uluslararası politikayı, görelî güç avantajlarını pekiştirecek ve arttıracak şekilde düzenleyebilir ve çıkarlarına uygun biçimde şekillendirebilirler.²⁰⁸

Diğer taraftan ikinci olarak söz konusu süper gücün davranışlarının kısıtlamasına yol açacak bir başka güçten veya koalisyondan korkmasına da gerek

²⁰⁶ Posen, op.cit.,s.156

²⁰⁷ ibid.

²⁰⁸ İbid., s.157

yoktur. Davranışlarını engelleyecek veya kısıtlayacak caydırıcılık yok denecek kadar azdır.

Son olarak sistemin super gücü, yani günümüzde ABD, müttefikleri ve dostları tarafından kaprisli olarak nitelendirilebilecek davranışlar sergilemekte ve bazı durumlarda müttefiklerin görüşlerini almaksızın hareket edebilmektedir.

Büyük gücün bu davranışları karşısında diğer devletlerin tutumları sahip oldukları kapasite oranında farklılık gösterir. Küçük devletler ekonomik, askeri ve teknolojik yetersizliklerinin sonucu olarak büyük güce destek verip onun liderliğinde hareket etmeyi seçmek zorunda kalırlar. Var olan düzene uyarak ve büyük gücün kararlarını itiraz etmeden kucaklayarak kendi konumlarını da iyileştirmeyi beklerler.²⁰⁹

Diğer taraftan daha büyük devletler ise daha farklı bir seçimle karşı karşıya kalmaktadırlar. Birincisi devletleri var olan düzene katılma yoluna yöneltecek olan NATO kapsamında ittifaka devam etmek iken, ikinci seçenek ise AB kapsamında dengeleyici bir seçenek oluşturmaktır²¹⁰. Avrupa Birliği bakımından bu seçeneklerin ikisinin birden tercih edilmesi mümkündür. Bu çerçevede çıkarların örtüştüğü noktada ABD ile NATO çatısı altında ittifak içinde hareket etmeye devam edilirken. ABD'nin sahip olduğu süper güç konumunu suiistimal etme eğiliminde olduğu veya çıkarları ile uyumlu bulmadığı sorunlara karşı ilgisiz kaldığı durumlarda, AB'nin de denge sağlamaya yönelik olarak kendi yeteneklerini ve kapasitesini artırma yoluna gitmesi gerekmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan bir sorunun çözümünde NATO ve ABD

²⁰⁹ ibid,s.155

²¹⁰ ibid, s.158

etkisinden uzakta özerk olarak hareket edebilmeyi mümkün kılacak hazırlıklara girişilmesi doğaldır.

Bunların yanı sıra diğer devletler ve başta Avrupa Birliği, küresel güvenlik meselelerinin yönetimini bütünüyle ABD'ne bırakmak istememektedirler. Devletler kendi yetenekleri ve imkanları ölçüsünde söz konusu meselelerin çözümünde rol almaya çalışmaktadırlar. Bunun sağlanabilmesi için ise askeri yetenekleri de kapsayan küresel anlamda etkili yetenekler geliştirilmesi gerekmektedir.

1. AGSP'nin Denge Sağlama Çabalarındaki İşlevi

ABD'nin gücü karşısında göreceli bir denge sağlama amacı ve bu doğrultuda güç ve özerklik istemi ile ortaya çıkan Avrupa Birliği'nin en güçlü dört devleti , Fransa, İngiltere, Almanya ve İtalya olmaktadır. Bu dört devlet Avrupa'da güvenlik ve savunma konularında en çok çaba sarfeden ve girişimlerde bulunan devletlerdir. 1990'larda Balkanlar'da yaşananlar ABD'ye bağımlılığın ölçüsünü ortaya koyarken, güvensizliklerin de su yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Bu noktada bağımlılığın azaltılabilmesi için gerçek bir stratejik özerklik sağlanabilmesi, komuta ve kontrol yeteneklerinin daha karmaşık ve çok uluslu sınırötesi operasyonlarda da kullanılabilmesi ve istihbarat ağlarının genişletilmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte ABD'nin askeri ve ekonomik gücü dikkate alındığında, Avrupa'nın önceliğinin rekabetten çok, işlevsel, kollektif bir siyasi-askeri yapı oluşturup oluşturamayacaklarını görmek olduğu açıktır²¹¹.

Neorealist teori süper güçle ilişkileri idare etme konusuyla en çok ilgilenen devletlerin yetenekleri en çok gelişmiş devletler olduğunu öngörmektedir; çünkü bunu gerçekleştirebilecek kapasiteye ancak onlar sahiptir²¹².

Avrupa'da lider konumda olan dört devletten birisi olan Fransa, Avrupa'nın bağımsız bir savunma kapasitesine kavuşması konusuna en uzun süredir ilgi duyan devlet olmuştur. 1999 yılında Jacques Chirac yaptığı konuşmada²¹³ *“Çok kutuplu ve hukuka saygılı bir dünya yolunda ilerlemek için hareket eden bir Avrupa isteğini”* dile getirmiştir. 2003 yılında verdiği demeçlerde ise ²¹⁴ *“Tek baskın gücün olduğu toplulukların tehlikeli olduğu ve tepki doğuracağını, bu nedenle çok kutuplu ve Avrupa'nın da içinde yerini aldığı bir dünyanın özlemini duyduğunu”* belirtmeye devam etmiştir. Fransa ABD ile ittifaka devam eden ancak istediğinde ve gerekli gördüğünde tek başına da hareket edebilen bir yapılanmanın savunuculuğunu yapmıştır. Arttırılacak savunma kapasiteleri Avrupa Birliği'nin ekonomik, insani ve siyasi araçlarını tamamlayıcı nitelikte olacaktır. Avrupa'nın dış politikasının, buna karşılık gelecek bir askeri potansiyel olmaksızın hiçbir ağırlığı bulunmayacağını savunan Fransa²¹⁵ atılacak

²¹¹ ibid.,s.159

²¹² ibid.,s.164

²¹³ “A Responsible Europe in a Renewed Atlantic Alliance” (konuşma, Assembly of Atlantic Societies, Strazburg, Fransa 19 Ekim 1999), http://www.dagp.org/english/tip/tip2/chirac191099_p.html.

²¹⁴ Peter Ford, “Between Bush and Iraq – Jacques Chirac” Christian Science Monitor, 21 February 2003

²¹⁵ Roman Léick, “French Defence Minister Interviewed on Iraq, Eu Defence Union” Der Spiegel, 2 Aralık 2002, BBC Monitoring International Reports.

bu adımların NATO'yu zayıflatmak değil, kuvvetlendirmek için olduğunu savunmaktadır.

İngiltere'nin tutumu bu noktada Fransa'dan farklılık göstermektedir. Her ne kadar St. Malo Zirvesi sonrasında Blair hükümetinin yaptığı açıklamalarda Avrupa'da güvenlik ve savunma konularında başlatılması öngörülene girişimlere istekli yaklaştığı görülmeye başlandıysa da, İngiltere politikalarında hiçbir zaman ABD'yi dışlayacak bir yaklaşıma yer vermemiştir. İngiltere AGSP'yi Avrupa'yı daha güçlü ve etkili hale getirme potansiyeline sahip olduğu için desteklemiştir. Kosova tecrübelerinden de yola çıkarak Avrupa'nın kendi bölgesindeki sorunlarla başa çıkabilmek için dahi yeterli özerk bir kapasiteye sahip olmaması gerçeği nedeniyle ve ABD'nin Avrupa'yı terk edebileceği korkusuyla AGSP'nin gelişimine destek verilmiştir. Blair'in 2003'te Financial Times'a verdiği demeçte²¹⁶ Fransa'dan farklı olarak çok kutupluluğa sıcak bakmadığını çünkü çok kutuplu bir dünyanın güçlerin rekabetine sahne olacağını düşündüğünü belirtmiştir. Buna karşılık Blair, AB- ABD arasında stratejik ortaklığı da kapsayan tek kutuplu bir düzenden yana olduğunu ifade etmiştir. İngiltere'nin AGSP'nin gelişimini desteklemesinin temelinde ABD'nin Avrupa'yı ciddiye almasının sağlanması ve bu kapsamda NATO'ya yeni yetenekler kazandırabilecek konuma gelmesi düşüncesi yatmaktadır. Bu süreçte İngiltere aracı konumda olmayı sürdürür ve liderliğe soyunursa ABD ile ilişkilerinde de gelişme olacağı düşüncesinden hareket etmektedir. Diğer taraftan iç işleri nedeniyle ortak paraya geçilmesi gibi gelişmelerden uzak kalan

²¹⁶ Philip Stephens and Cathy Newman, "Full transcript of the interview with Tony Blair" Financial Times, 27 April 2003, <http://www.FT.com>

İngiltere, AB içinde de itibarını arttırma ve konumunu güçlendirme fırsatı yakalayabilecektir.

ABD'nin Irak politikasından duyduğu rahatsızlığın sonucu olarak Fransa ile daha yakın ilişkiler kuran Almanya ise Avrupa Birliği içinde İngiltere'nin AGSP'nin lideri olmasının önüne geçmek için AGSP'ye ilişkin projelere destek vermeye devam etmektedir.

İtalya'nın konuya yaklaşımı ise daha çok NATO ve AGSP arasında dengeli bir politika izlemek yönünde olmuştur. Bununla birlikte İtalya, AGSP'nin NATO'yu güçlendirmek bakımından en iyi çözüm olduğunu da savunmaktadır.²¹⁷

Sonuç olarak İngiltere ve İtalya ABD'ye bağımlılıklarını azaltmak ve etkilerini arttırmak amacıyla hareket ederken Avrupa Birliği'nin bağımsız küresel bir etkiye sahip olmasını istemektedirler. Fransa ise aynı isteklerle yola çıkmakla birlikte ABD'nin gücünün dengelenmesi arzusunu daha kuvvetle vurgulamaktadır. Almanya'nın hareket noktası ise bu iki güdünün arasında bir yere sahiptir.

Devletlerin saikleri farklı olmakla birlikte hepsi aynı hedefin desteklenmesi yönünde birleşmektedir. Bununla birlikte ABD'nin gücünün dengelenmesi çabaları yoğun bir şekilde gerçekleştirilmemektedir. Herşeyden önce devletler NATO üyeliklerinden vazgeçmiş değillerdir. Hatta paralel bir yapının oluşumu ve NATO-AGSP işbirliğinin geliştirilmesi düşüncesi desteklenmeye devam edilmiştir. Diğer

²¹⁷ Osvaldo Croci, "Italian Security Policy After the Cold War" Journal of Modern Italian Studies, vol. 8, no.2, 2003, s.273

tarafından bu konuda yoğun bir çaba harcanıyor olsaydı dahi AB'nin askeri araştırma geliştirme faaliyetlerine yaptığı harcamalar ABD'ninkilerin üçte birine ancak denk geldiğinden etkili olmasının beklenmesi de pek gerçekçi olmayacaktır.

Sonuç olarak AGSP zayıf olmakla birlikte ABD'nin gücünün dengelenmesine yönelik bir harekettir. Bu hareket sayesinde Avrupa kendi sorunlarını çözebilecek, dünya siyasetinde etkili olabilecek ve NATO çatısı altında etkinliğini arttırabilecektir.

B. AGSP'NİN GELİŞİMİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER VE AGSP'DEN BEKLENENLER

1. AGSP'nin Sorunları ve İhtiyaçları

Kosova Savaşı sonrasında AB, ABD ile arasında teknolojik ve askeri yetenekler kapsamındaki farkı açıkça görmüş, bu durum özellikle İngiltere'nin tutumunda önemli değişikliklere yol açarak, St. Malo sonrası sürecin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, ABD ile AB askeri yetenekleri arasında var olan uçurum daralmamış 1990'lardan itibaren savunma harcamalarında artışlar gözlenmesine rağmen varlığını korumuştur.²¹⁸

²¹⁸ Martin Trybus, "The Limits of European Community Competence for Defense", European Foreign Affairs Review, vol.9, no.2, 2004, s.213.

Oluşturulan yeni kurumlar ve karar alma mekanizmaları ile geçen sene daha derinleştirilen ve kuvvetlendirilen AGSP'nin NATO ve ABD'den tamamen bağımsız hareket edecek kapasiteye yakın zamanda ulaşmasını beklemenin gerçekçi olmayacağı görüşünden hareketle, NATO ve üçüncü ölkelerle ilişkilerin geliştirilmesi ve sistemli bir bir yapıya kavuşturulması da kaçınılmaz gözükmeğdir.

Bu kapsamda, AB'nin gerek Zirve metinlerinde gerekse AGSP'ye ilişkin düzenlemelerde NATO'nun sahip olduğu olanakları tekrar etmeme, NATO ile şeffaflığı koruyarak ve işbirliği içinde diyalog kurabilme yönündeki ifadeler, uygulamada üye devletler arasında bu konu üzerinde görüş birliğine varılamaması nedeniyle, olması gerektiğı şekilde somutlaşmamıştır.

Bu konuda hukuki olarak temel düzenlemelere yer verilmekle birlikte NATO ile ilişkilerin geleceğı konusunda bahsedilen sebepten ötürü kesin bir politika oluşturulamamıştır.

Bu durum, bizi Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın önünde yer alan sorunlardan birisi olan üye ölkeler arasındaki görüş ayrılıkları meselesine bir kez daha getirmektedir. Özellikle Irak Savaşı'ndan sonra üye ölkeler arasında görölen ciddi görüş ayrılıkları ortak bir güvenlik ve savunma politikası izlemek üzere 1990'ların başından bu yana önemli adımlar atmış olan AB'nin bu adımları gelecekte de kararlılıkla ileri götürebileceğı konusunda kuşkuların doğmasına neden olmuştur.

Daha da ilgi çekici olan Nisan 2003'te Fransa, Almanya, Belçika ve Lüksemburg'un güvenlik ve savunma politiklarını NATO dışında da sürdürmek konusunda hazır olduklarını ilan etmiş olmalarıdır. Bu planın özünde, Belçika Tervuren'de ortak askeri kuvvetler merkezi oluşturmak bulunmaktaydı. Bu tutumla, açıkça NATO dışlanmak istenmiştir.²¹⁹ Bu dört ülke aynı zamanda bu girişimlerini tercihen AB çatısı altında gerçekleştirmek istediklerini belirtmelerine rağmen, gerekirse AB dışında da böyle bir girişimin mümkün olabileceğini ifade etmişlerdir.

Bu ayrılıkçı yaklaşımlar Anayasal Antlaşma Taslağı'nın reddiyle birlikte daha karamsar bir tablonun oluşumuna sebebiyet vermiştir. Bununla birlikte AB'nin o zamana kadar gerçekleştirilmiş en cesur girişimi olan Güvenlik Stratejisi'ni²²⁰ oluşturması durumun o kadar da sorunlu olmadığına işareti olmuştur.²²¹ Ayrıca krizden bu yana Fransa, İngiltere ve Almanya arasında işbirliğinde de gelişme görülmüştür. Üç devler, AGSP'nin "yapısal işbirliği" adı verilen tasarısı konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bu tasarı, NATO ile rekabete girmek yerine AB'ye daha kuvvetli bir savunma rolü kazandırılması temeline oturmaktaydı.

²¹⁹ Sedivy, op.cit., s.210.

²²⁰ "A Secure Europe in a Better World", Aralık 2003

²²¹ ibid., s.211

2. AGSP'nin Geliştirilmesinin Önündeki Engeller

AB, kendi güvenlik kimliğini oluşturmak isterken bazı zorluklarla karşılaşmaktadır.

Birincisi, etkili ve güvenilir bir AGSP'nin gelişimi, AB üyesi devletlerin askeri kapasitelerini arttırmalarına bağlıdır. AB, Helsinki Zirvesi'nde Avrupa Savunma Sanayinin yeniden yapılandırılması çabalarının artırılmasını kararlaştırmıştır. AB üyesi devletler, askeri yapılarını ve stratejilerini genel bir konvansiyonel saldırıya göre hazırlamışlardır. AB üyesi devletlerin 1990'lı yılların başından itibaren kara kuvvetlerinde önemli sayıda personel indirimine gitmiş olmaları bir başka zorluktur.

İkincisi, AB üyesi devletlerin parasal katkı konusundaki isteksizlikleri ve bu konuda kamuoylarından aldıkları tepkilerdir.

Üçüncüsü, Maastricht anlaşması ile AB'nin ortak politikaları arasına sokulan dış politika ve güvenlik konuları, uluslararası yönetim mekanizmalarının dışında bırakılmıştır. Dış politika ve güvenlik konuları ile ilgili karar alma sürecinde hükümetlerarası konferanslar sistemi benimsenmiştir. Bu bağlamda, tek bir Avrupa dış ve güvenlik politikasından çok üye ülkeler arasında işbirliğine ve koordinasyona vurgu yapılmıştır. Bu durum, tek bir üye devletin ODGP kararlarının uygulanmasını engelleyebileceği anlamına gelmektedir. Nice Zirvesi'nde karar alma sürecinde oybirliği kuralı olarak kalırken, karar almayı daha kolay hale getirmek için iki seçenek

sunulmuştur. Birincisi, yapıcı çekimser oy, diğeri nitelikli oy çoğunluğu (ortak eylemler ve genel pozisyonlar ile genel stratejilerin uygulanmasına yönelik kararlarda uygulanmaktadır). Bu kararların alınmasında en az on üye ülkenin oyu gereklidir.

Dördüncüsü, başarılı bir AGSP ile AB üyesi olmayan müttefiklerin AB politik karar alma ve askeri planlama ve operasyonlara katılımı ile ilgili tatmin edici bir çözüm gerekliliğidir. AB üyesi olmayan Avrupalı NATO müttefikleri AB operasyonlarına katılımlarında ve kriz yönetimi ile ilgili AB kararlarının oluşumunda etkin bir role sahip olurlarsa, NATO'nun AB için desteği anlamlı olacaktır. Böylece en güçlü imkanlarla en geniş koalisyon bir araya getirilmiş olacaktır.

SONUÇ

Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar gelinen dönemde, Avrupa'nın kendi savunma ve güvenliğini sağlama konusunda önemli ilerlemeler kaydettiği görülmektedir. Soğuk Savaş ortamının Avrupa'da yarattığı güvensizlikler ve ABD'nin bölgede etkisinin zayıflamasından endişe edilmesi, Avrupa'nın ortak bir güvenlik ve savunma politikası altında hareket etmesinin önünde önemli bir engeldi.

1990'lara gelindiğinde Soğuk Savaş'ın yarattığı tehdidin ortadan kalkması, Avrupa Birliği'nin ekonomik açıdan olduğu kadar siyasi açıdan da uluslararası ortamda varlığını hissettirmek istemesine neden olmuştur. Bu çerçevede özellikle İngiltere'nin tutumunda gözlenen değişiklikle St. Malo Deklarasyonu sonrası hızlanan süreç ortaya farklı engeller çıkarmıştır.

Soğuk Savaş dönemindeki koşulların elverişsizliğinin, ortak bir güvenlik ve savunma politikası oluşturulmasının önünde engel teşkil etmesine karşın, Avrupa devletlerinin ekonomik entegrasyon sürecinde birbirlerine daha çok yaklaşımlarını sağlayan bir işlevi de yerine getirdiği görülür.

Günümüzün, Sovyet tehdidinin söz konusu olmadığı ortamında ise, güvenlik ve tehdit anlayışının değişmesi, uluslararası terörün tırmanışa geçmesi, 11 Eylül olayları ve Irak Savaşı ile birlikte Avrupa'yı yeni bir sınavın beklediği anlaşılmaktadır. Bahsedilen olaylarda Avrupa'nın ortak bir tutuma sahip olamaması ve AB ülkeleri arasında siyasi

anlamda bir kutuplaşmanın ortaya çıkması Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın gelişimi bakımından ciddi kuşkuların ve endişelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Diğer taraftan, ortak bir yaklaşımın benimsenmesi halinde dahi AGSP bakımından katedilmesi gereken uzun bir yol olduğu kabul edilmelidir. Avrupa Birliği uluslararası alanda ABD ile denk hale gelebilecek askeri yeteneklerden hala yoksundur. Aradaki açığın kapatılması için başlatılan gelişimler ve AB önderliğinde sürdürülen kriz önleme operasyonları önemli başarılar olmakla birlikte, AB'nin kendisi için tespit ettiği hedefe ulaşmak bakımından yeterli oldukları söylenemez.

Özellikle teknolojik ve endüstriyel açıdan ABD'ye bağımlı olmaktan uzaklaşmak ve kendi yetenekleri ve olanaklarını kullanarak, geniş çaptaki askeri operasyonları yönetebilecek düzeye ulaşabilmek için daha zamana ihtiyacı olduğu söylenebilir. Diğer taraftan ABD'nin askeri yeteneklerinin her geçen gün hızla geliştiği dikkate alınırsa, bu konu bakımından AB'nin gelecekte ABD'ye denk hale gelebilmesinin de tartışmaya açık olduğu görülmektedir.

AGSP'nin hedeflendiği gibi AB'yi bölgede etkili bir güç haline getirebilmesi için, öncelikle üye devletlerin aralarındaki görüş ayrılıklarını yumuşatmayı başarabilmeleri, daha sonra ise kurumsal, teknik ve hukuki eksiklikleri tamamlamak konusunda kararlı hareket etmelerinin zorunlu olduğu anlaşılmaktadır.

2003 yılında Irak Savaşı nedeniyle ABD ile ilişkilerde ve Avrupa devletlerinin kendi aralarında ortaya çıkan görüş ayrılıkları ve tartışmalara rağmen AGSP'nin geliştirilmesi sürdürülmüştür. Bu kapsamda Avrupa Birliği Askeri Personeli'nin güçlendirilmesine devam edilmiştir. Son dönemlerde ilgili bölgeye bir iki gün içinde konuşlandırılacak ve birer tabur büyüklüğünde, savaşa hazır askeri birliklerin oluşturulmasına karar verilmiştir. Yine benzer biçimde Anayasal Antlaşma Taslağı'nın reddedilmesine karşılık aynı yılın , yani 2005 yılının sonunda Avrupa Savunma Ajansı, davranış ilkeleri formatında ve gevşek nitelikte olmakla birlikte savunma alımları pazarını Avrupa çapında rekabete açmaya yönelik bir anlaşma tasarlamıştır. Bu gelişmeler fikir ayrılıkları ve tartışmalara rağmen savunma ve güvenlik konularında atılacak adımların önünün kapanmadığı ve hedeflerden vazgeçilmeyeceğini işaret etmektedir.

ABD'nin tek kutuplu düzenin süper gücü olmaya devam etmesiyle birlikte AB de kendi kendine yeten, gerekli gördüğü ve yalnız kaldığı durumlarda tek başına hareket edebilecek kapasiteye sahip ve dünyaya sesini kuvvetli biçimde duyurabilen bir aktör olma ihtiyacına sahip olacaktır. ABD'nin gücünü dengeleme çabaları hem AB'nin özerk hareket edebilmesi için hem de ABD'nin ilgisiz kaldığı sorunların çözümünde etkili olunabilmesi için devam edecektir. Bu çerçevede, gelişim yavaş da olsa edinilen tecrübeler ve geliştirilen yeteneklerin de etkisiyle önümüzdeki on yıl içinde daha etkili ve hızlı gelişen bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na kavuşulması mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ARTER, David, The Politics of European Integration in the Twentieth Century,
Brookfield, Dartmouth, 1993.

AYBET, Gülnur, The Dynamics of European Security Cooperation, 1945-1991,
London, MacMillan, 1997.

BOZKURT, Veysel, Avrupa Birliği, Bursa, Ezgi, 1993.

CAMERON, Fraser, The Foreign and Security Policy of the European Union:
Past, Present and Future, Sheffield, England : Sheffield Academic Press, 1999.

GARTNER, Heinz, HYDE, Adrian , REITER, Erich, Europe's New Security Challenges
London, Lynne Rienner Publishers, 2001.

KARAKAŞ, Yusuf, Avrupa Birliği'nde Siyasal Entegrasyon, Siyasal, Ankara, Siyasal
Kitabevi, 2002.

LAURSEN, Finn., VANHOONACKER, Sophie, The Intergovernmental Conference on
Political Union, Maastricht, European Institute of Public Administration, 1999.

LYNCH,P.-NeuwahlL, N.-Rees,W., Reforming the European Union From Maastricht to Amsterdam, Edinburgh, Pearson, 2000.

MC CORMIK, John, Understanding the European Union, New York, Palgrave,1999.

MC GIFFEN, Steven P., The European Union : A Critical Guide, London,Pluto Press, 2001.

MEYER, Henry Cord, Mitteleuropa in German Thought and Action: 1815-1945, The Hague, Martinus Nijhoff,1955.

NICOLL, William, Understanding the European Union, Harlow, Longman, 2001.

ÖZDAL, Barış GENÇ, Mehmet, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Türkiye-AB İlişkilerine Ekileri, İstanbul, Aktüel Yayınları, 2005.

PARK,William, REES, Wyn, Rethinking Security in Post Cold War Europe, London, Longman,1998.

PRICE, Adrian G.V.Hyde, European Scurity Beyond the Cold War London, Sage,1991.

SAKWA, Richard, STEVENS, Anne, Contemporary Europe, New York ,St. Martin's Press, 2000.

SALMON, Trevor; Nicoll, William, Building European Union: A Documentary History and Analysis, Manchester, Manchester University Press, 1997.

SIONAIDH, Douglas-Scott, Constitutional law of the European Union, England, Harlow, Longman, 2002.

SMITH, Hazel, European Union Foreign Policy, London, Pluto Press, 2002

.

SMITH, Karen, European Union Foreign Policy in a Changing World, Oxford, Blackwell, 2003.

STIRK, Peter Weigall, David, The Origins and Development of the European Community, Leicester, Leicester University Press, 1992.

-----, A History of European Integration Since 1914, London, Pinter, 1996.

THOMAS, Ian Q. ,The Promise of Alliance : NATO and the Political Imagination, New York, Rowman and Littlefiel.Pub., 1997.

TOJE, Asle, “The European Union Security Strategy: A Critical Appraisal”, European Foreign Affairs Review, Vol.7, No.1, s.117-133, 2005.

ÜLGER, İrfan Kaya, Avrupa Birliği'nin ABC'si, Ankara, Sinemis Yayınları, 2003.

WHITE, Brian, Understanding European Foreign Policy , London, Palgrave, 2001.

YOST, David S., NATO Transformed The Alliance's New Roles in International Security, Washington, USIP, 1998.

MAKALELER

BAYKAL, Sanem, “Avrupa Birliği'nin Geleceği : Meşruiyet Sorunu, Anayasalaşma Süreci ve Bütünleşmenin Nihai Hedefi Üzerine”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004 s.119-153.

CASH, Bill, “The European Security and Defence Policy: Threat to NATO”, Perceptions, Volume V / September-November 2000, s.108-113.

CAŞIN, Mesut Hakkı ve DEDEOĞLU Beril, “Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar”, Avrasya Dosyası, Cilt: 5, Sayı: 4., s.155 -193.

CEBECİ, Münevver, “The Alliance's New Strategic Concept” Occassional Papers, No.10, Brussels, NATO office of Information and Press, 1999, s.6-17.

CROCI, Osvaldo, “Italian Security Policy After the Cold War” Journal of Modern Italian Studies, vol. 8, no.2, 2003, s.266-283

ERDEM, Engin İ. ,”Batı Avrupa Birliği ve Avrupa Güvenliği, AB Özel”, Avrasya Dosyası, Cilt:5, Sayı:4, s.197-209.

FORD, Peter, “Between Bush and Iraq – Jacques Chirac” Christian Science Monitor,21 February 2003

GÖKA, Erol, “Helsinki’den sonra Avrupa’yı Düşünmek”, Avrasya Dosyası, Kış 1999, Cilt 5, Sayı 4, s.248-266.

GRIESSMAN, HANS J., “European Security and Defence Identity Issues in a Global Perspective” KNDU Review, Journal of National Security Affairs, Vol. 5, no. 2, 2000, s. 33 – 66.

HABERMAS, Jürgen, “Why Europe Needs a Constitution?”, New Left Review, September-October 2001, s.5-26.

HEISBOURG, François,”The Future Direction of European Security Policy”, What Is European Security After Cold War ?, ed. M.Wörner, PMI, 1993, s.37-48.

HOFFMAN, Stanley, “Towards a Common European Foreign and Security Policy ?”, Journal of Common Market Studies, Vol 38, No.2., June 2000, s.189-198.

HOWORTH, Jolyon, “The European Draft Constitutional Treaty and the Future of the European Defence Initiative : A Question of Flexibility”, European Affairs Review, Vol 9, No. 2, 2004, s.483-508.

LEICK, Roman, “French Defence Minister Interviewed on Iraq, Eu Defence Union” Der Spiegel, 2 Aralık 2002, BBC Monitoring International Reports.

LONGHURST, Kerry, ZABOROWSKI, Margin, “The Future of European Security”, European Security, Vol13, Part II of II, Winter, 2004, no.4, s.381-391.

NATO NOTES, Centre for European Security and Disarmament, vol .5, No.1, 2003, s.1-4.

TERZİ, Özlem, “New Capabilities, Old Relationships: Emergent ESDP and EU – Turkish Relations”, Southeast European Politics, Vol.3, no.1, 2002, s.43 – 61.

TRYBUS, Martin, “The Limits of European Community Competence for Defense”, European Foreign Affairs Review, vol.9, no.2, 2004, s.189-217.

ÖZEN, Çınar, “Consequences of the ESDP for the Non – EU NATO Members” Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 2001, s.139-153.

POSEN, Barry R., “European Union Security and Defense Policy : Response to Unipolarity?”,Security Studies, 15, no.2 (April-June 2006), s.149-186.

TREVOR, Salmon, “The European Union : Just An Alliance or a Military Alliance?” , Journal of Strategic Studies, vol 29, no.5, s.813-842.

SEDIVY, Jiri, ZABOROWSKI, Marcin, “Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations”, European Security, vol.13, part I of II Autumn 2004, no.3, s.187-213.

STEINBERG, James, “European Defence Cooperation : Why Now?”, Europe in Western Alliance Towards A European Defence Entity, ed. Johnathan Alford, Kenneth Hunt, London, MacMillan Press, 1988, s.41-57.

WEILER, J.H.H. “The Reformation of European Constitutionalism”,Journal of Common Market Studies, Vol.35, No:1, March 1997, s. 97–133.

WHITE, Robin, “Defining a Constitution for The European Union”, Reforming the European Union From Maastricht to Amsterdam, London, Longman, 2000, s.217-231.

WÖRNER, Manfred, “European Security : Political Will Plus Military Might”, What Is European Security After Cold War ?, ed. M.Wörner, PMI, 1993, s.4-19.

YOST, David S., “The NATO Capabilities Gap and the European Union” Survival, vol.42, no.4 Winter 2000-01, s.103-107.

RESMİ BELGELER

The Brussels Declaration of the North Atlantic Council, 11 January 1994

NATO Handbook, 50th Anniversary Edition, Brussels, NATO Office of Information, 1998.

Western European Union Council of Ministers, Petersberg Declaration, Bonn, 1992.

AB Zirveleri Sonuç Bildirgeleri :

Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirgesi

Feira Zirvesi Sonuç Bildirgesi

Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi

Köln Zirvesi Sonuç Bildirgesi

Laeken Zirvesi Sonuç Bildirgesi

Nice Zirvesi Sonuç Bildirgesi

Saint Malo Deklarasyonu

Selanik Zirvesi Sonuç Bildirgesi

Seville Zirvesi Sonuç Bildirgesi

AB Resmi Yayınları :

A Constitution for Europe,. Office for Official Publication, Luxembourg
2004.

Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe, Office for Official
Publication, Luxembourg 2003.

EU Focus on Civil Protection: Coping with Catastrophes Office for Official
Publication, Luxembourg 2002.

European Union - United States Relations, Office for Official Publication,
Luxembourg 2001.

From Single Market to European Union, Office for Official Publication,.
Luxembourg 1992

Information Handbook of the Council of the European Union, Office for
Official Publication, Luxembourg 2002

Key Facts and Figures About the European Union, Office for Official
Publication, Luxembourg 2003

The Single Market,Office for Official Publication, Luxembourg 1995

The European Union, Member States and Applicant Countries, Office for
Official Publication, Luxembourg 2001

The European Union, Member States of the European Union, Office for Official Publication, Luxembourg 2003.

The Common Foreign and Security Policy, Office for Official Publication, Luxembourg 2002.

The New Shape of Enlargement, Office for Official Publication, Luxembourg 2003.

Treaty on European Union ,Office for Official Publication , Luxembourg 1992.

Presentation to citizens : A Draft Constitution for Europe, Office for Official Publication, Luxembourg 2004.

Progress achieved by the European Union, 1995-1999 : collected annual, Office for Official Publication, Luxembourg 2001.

İNTERNET ADRESLERİ

MOSS ,Kenneth C. “NATO’s 50 Years” ([http://www.shape.nato.int/COMMUNITY LIFE/1999](http://www.shape.nato.int/COMMUNITY_LIFE/1999))

ORHUN,Ömür, “European Security and Defence Identity-Common European Security and Defence Policy: A Turkish Perspective”, Perceptions, Vol.V, No.3.

(2000<http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume5/September-November2000/VolumeVN3OmurOrhun.pdf>)

STEPHENS, Philip and Newman,Cathy, “Full tanscript of the interview with Tony Blair” Financial Times, 27 April 2003, <http://www.FT.com>

STAVRIDIS ,Stelios “European Security and Defence after Nice”, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European University Institute & Politics Department , The University of Reading
<www.lse.ac.uk/collections/hellenicObservatory/pdf/StavridisPublications.pdf>

TANNER,Fred, “Conflict Management and European Security : The Problem of Collective Solidarity”, First gebeva Center for Security Policy, Yale ISS Seminar in Leukerbad, Switzerland , 21/22 August1998,
<[http://www.isn.ethz.ch/securityforum/Online Publications/WS4/tanner.htm](http://www.isn.ethz.ch/securityforum/Online%20Publications/WS4/tanner.htm)>

The Dual Track Dacede: Weapons Modernization and East-West Negotiations”
(<http://www.nato.int/>

Helsinki Avrupa Konseyi Başkanlık Raporu EK V,
<http://ue.eu.int/pesc/default.asp?lang=eng>

Joint Declaration issued at the British-French Summit, St.Malo, France, 3-4 December 1998, <http://www.weu.int/>

<http://www.arena.uio.no/publications/>

<http://www.mfa.gov.tr/mfa>

<http://www.nato.int/shape/>

<http://www.isn.ethz.ch/>

<http://www.iss-eu.org/>

<http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/>

<http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

<http://www.weu.int/>

<http://www.nato.int/>

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199906Cologne_Excerpt.htm

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/199912Helsinki_Excerpt.htm

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/2000Nice_Excerpt.htm

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/2000Feira_Excerpt.htm

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200106Goeteborg_Extract.pdf

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200112Laeken_Excerpts.pdf

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200206Seville_excerpt.pdf

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200212Copenhagen__excerpt.pdf

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200312Brussels_excerpt.pdf

http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/_doc/200306Thessaloniki_excerpt.pdf

<http://www.eupm.org/>

[http://www.euforbih.org/.](http://www.euforbih.org/)

<http://www.delmkd.cec.eu.int/en/Concordia/>

<http://ue.eu.int/>

<http://www.esdp-course.ethz.ch/content/ref/>

<http://www.fas.org/nuke/control/inf/text/inf3.htm>

ÖZET

Güç, Eda Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası,Yüksek Lisans Tezi,Danışmanı : A. Füsun Arsava, 116s.

Bu çalışmanın birinci bölümünde öncelikli olarak 1950'ler ve 1980'ler arasındaki dönemde Avrupa'da ortak bir güvenlik yaklaşımı oluşturma çabaları incelenmiştir. Ardından, Petersberg ve St. Malo Deklarasyonları çerçevesinde Avrupa'nın geçirdiği değişim ve Soğuk Savaş sonrasındaki koşullar değerlendirilmiş ve AGSP'nin zirveler boyunca geçirdiği değişim anlatılmıştır.

İzleyen bölümde, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın kurucu antlaşma metinlerinde ne şekilde yer aldığı ve Anayasal Antlaşma Taslağı ile getirilmesi planlanmış yeni düzenlemelerin neler olduğuna değinilmiştir.

Üçüncü bölüm, AGSP'nin işleyişi askeri yetenekleri ve kurumsal yapısını ele alarak operasyon yeteneğinin kapsamını incelemekte ve bu çerçevede AB önderliğinde sürdürülen ve tamamlanmış operasyon örnekleri incelenmektedir.

Son bölümde ise Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın oluşumu ve geleceği neorealist teori kapsamında değerlendirilirken, AGSP'nin gelişiminin önündeki engellere işaret edilmekte ve AGSP'nin sorunları ve ihtiyaçları ele alınmaktadır. Bu çerçevede, AGSP'den beklenenler ve gelecekte ne ölçüde başarılı olabileceği de sorgulanmaktadır.

ABSTRACT

Güç, Eda European Defence and Security Policy, Master Thesis, Adviser : A. Füsün Arsava, 116p.

In the first chapter of this master thesis, initially, the endeavours of forming a common security approach in Europe between 1950's and 1980's are examined. Subsequently in the framework of Petersberg and St. Malo Declarations, the change that Europe had been through and the situations after the Cold War are analyzed through the EU Summits.

The following chapter deals with, in which context does the European Security and Defense Policy took place in the founding treaties of the Union. In this regard, the concepts and institutions that the Draft Constitutional Treaty presents is also mentioned.

In the third chapter, the operational capabilities of European Union are examined through the implementation, military capabilities and the institutional structures of the ESDP.

The last chapter discusses the formation and the future of the ESDP within the context of structural realism (neorealism). The insufficiencies with the further requirements of the ESDP are analyzed and the obstacles before the ESDP is addressed. Finally expectations and the success potential is questioned with the given data..